ZOZOLALA

tweemaandelijks stripinformatieblad

april/mei 1995

80

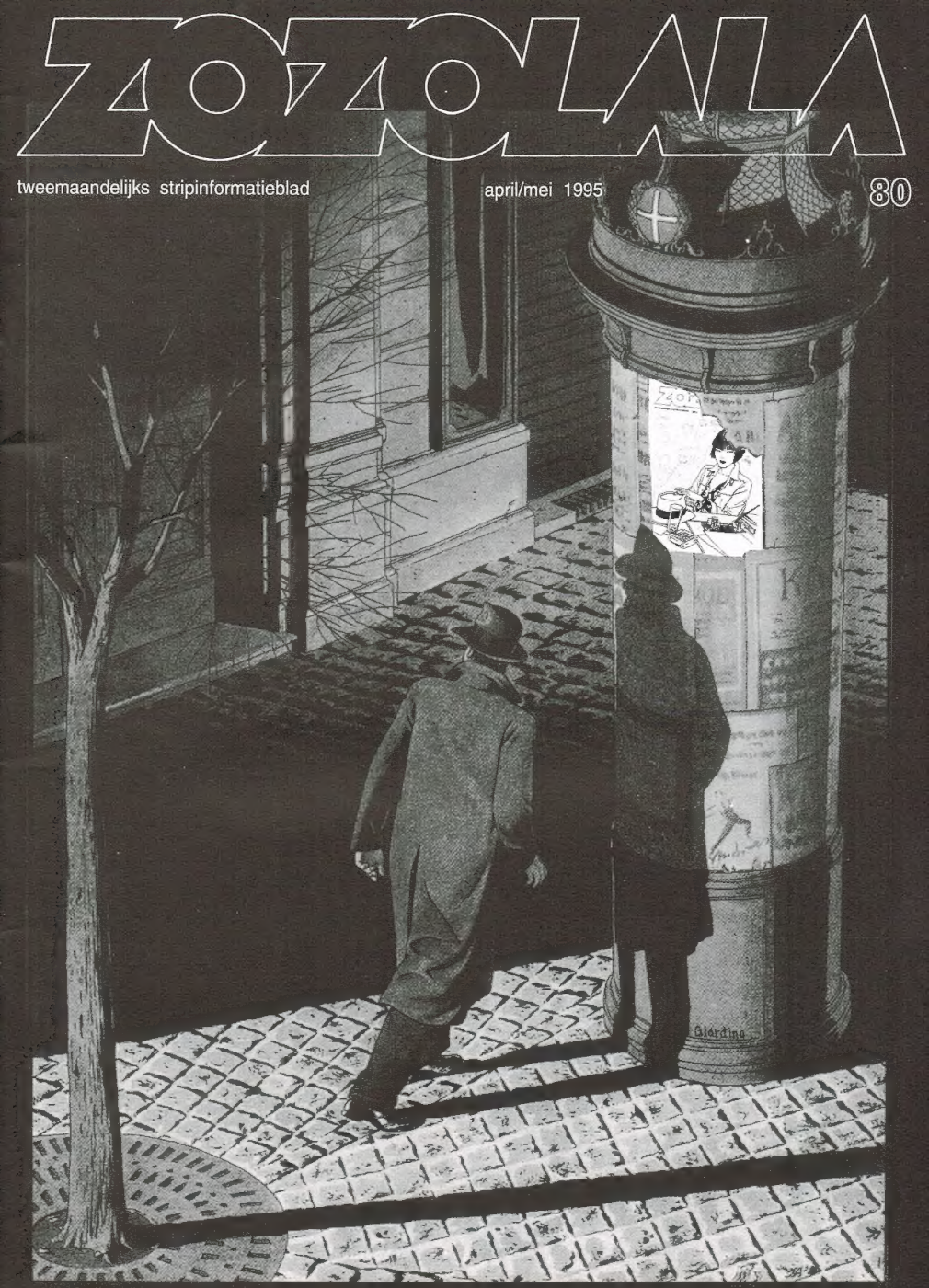

Van der Meij

De fans van de *Pinguïns* zullen het met ingang van dit nummer zonder deze creatie van onze hoftekenaar Bert van der Meij moeten doen. Of eigenlijk: voormalig hoftekenaar, want na de regelrechte coup die zijn zieke creaties in ons vorig nummer gepleegd hebben, wensen wij niet langer van meneer Van der Meijs diensten gebruik te maken. Een grapje is natuurlijk leuk, maar het beschamen van ons vertrouwen is iets anders. Nadat wij de heer Van der Meij duidelijk hadden gemaakt dat wij geen *Pinguïn*-grappen wilden publiceren die al in albumvorm in de winkel te verkrijgen zijn, heeft hij het nodig gevonden de pagina's van jullie en ons prachtige lijfblad te besmeuren met zijn misselijke bedenkseltjes. Hierbij dus: exit meneer Van der Meij en vooral excuses aan onze lezers die in ons vorig nummer zijn lastig gevallen door opruiende Zuidpoolbewoners. **de redaktie**

Bij de voorplaat:
Montage van een tekening van Giardino voor het 200e nummer van *(A Suivre)* en het omslag van *ZozoLala 44*.

ZozoLala-stripwinkels in Nederland

DE BALLOON EXPRESS Klein Schavernek 4 8911 BV Leeuwarden (058-127997)	DE BOEKENHALTE Assendorperstraat 103 8012 DH Zwolle (038-221077)	BOEKIE Reigerstraat 24 1781 VH Den Helder (02230-12377)	BOLSTER Grote Kerkstraat 14 5911 CH Venlo (077-3544069)	BOOKERS & STRIPPERS Boterstraat 19 1811 HP Alkmaar (072-121916)
't CENTRUM Korte Singelstraat 20a 3122 GB Schiedam (010-4262584)	DICK BOS Junolaan 2 3054 PW Rotterdam (010-4613147)	DONNER BOEKEN Lijnbaan 150 3012 ER Rotterdam (010-4132070)	DUMPIE Nieuwe Rijn 18 2312 JC Leiden (071-126404)	FRANKA Torenstraat 9 (Torenpassage) 4811 XV Breda (076-214153)
EMO	Kleine Berg 33 5611 JS Eindhoven 040-441882	HET GELE TEKEN Grote Oost 37 1621 BR Hoorn (02290-18623)	HAAGSE STRIPSHOP Wagenstraat 104-c 2512 AZ Den Haag (070-3634115)	LAMBIEK Kerkstraat 78 1071 GN Amsterdam (020-6267543)
LAND VAN LANGVERGETEN Nieuwe Ebbingstraat 19 9712 NG Groningen (050-148540)	MICHEL STRIPS Zwarte Markt (Hal-5) Beverwijk (ieder weekeinde) (079-310128)	MIEKE'S STRIPTIEK Chassséstraat 71 2518 RW Den Haag (070-3650738)	MODERN PAPIER Pelsterstraat 20 9711 KL Groningen (050-132521)	NOORD Zaagmolendrift 35 t/m 41 3036 HC Rotterdam (010-4664368)
DE NOORMAN Koningstraat 43 6811 DH Arnhem (085-420909)	OOM WIM Reestraat 24 1016 DN Amsterdam (020-6220402)	HET PAARD VAN TROJE Langevorststraat 2 4461 JP Goes (01100-14691)	PANDA Frederikstraat 955-959 2514 LJ Den Haag (070-3635950)	HET PERRON St. Janstraat 13 4331 KA Middelburg (01180-34747)
PIET SNOT Vismarkt 3 3511 KR Utrecht (030-318472)	PLAATJES-BOEKJES Herenstraat 77 1211 CA Hilversum (035-233646)	DE RAT Voorstreek 83 8911 JL Leeuwarden (058-151600)	RICHARD Rombout Hogerbeetstraat 78 1052 HX Amsterdam (020-6842923)	ROTTERDAM 1e Middellandstraat 110-c 3021 BH Rotterdam (010-4258756)
SJORS Scheffersplein 1 3311 EJ Dordrecht (078-142012)	SNOEK Eerste van Swindenstraat 545 1093 LC Amsterdam (020-6684764)	SPIRIT Hinthamerstraat 90 5211 MS Den Bosch (073-145530)	STRIP EN LEKTUURSHOP Oude Gracht 194 3511 NR Utrecht (030-334357)	TOMMY Nieuwlandstraat 14 5038 SN Tilburg (013-358319)
DE TWEEDE LEZER Eerste Wormenseweg 102 7331 DK Apeldoorn (055-427202)	WALK IN Fluwelen Burgwal 8a 2511 CJ Den Haag (070-3846336)	YENDOR Korte Hoogstraat 16 3011 GL Rotterdam (010-4331710)		

ZozoLala-stripwinkels in België

ALFA STRIP Nieuwstraat 12 2440 Geel (014/58.43.80)	HET "B"-GEVAAR Greepstraat 15 1000 Brussel (02/513.14.86)	BEO Hopland 15 2000 Antwerpen (03/233.25.36)	BLITZ Stormestraat 147 8790 Waregem (056/61.01.58)	BONTE Heidelbergstraat 5 8200 Brugge (050/38.35.78)
CARAPACES Parijsstraat 16 3000 Leuven (016/22.58.40)	COMIC STRIPS St. Katelijnestraat 20 2800 Mechelen (015/20.69.70)	HET EILAND AMORAS Lombaardstraat 13-3 3500 Hasselt (011/23.58.95)	DE GALLIER Beekstraat 46 3800 St. Truiden (011/67.17.39)	GOBELIJN Mechelsestraat 35 3000 Leuven (016/23.55.86)
HOUTEKIET STRIPS Dietsestraat 146 3000 Leuven (016/23.80.12)	MAX Heembeeksestraat 288 1120 Brussel (02/268.41.92)	MEKANIK STRIP St. Jacobsmarkt 73 2000 Antwerpen (03/234.23.47)	PIERKE Frans van Rijhovelaan 312 9000 Gent (09/227.70.86)	DE POORT Nederkouter 137 9000 Gent (09/225.31.28)
RATTEKOPJE Onderwijsstraat 1 8430 Middelkerke (059/30.52.66)	DE SCHAAR Serpentstraat 26-28 9000 Gent (09/225.50.91)	DE STRIEP Katelijnestraat 42 8000 Brugge (050/33.71.12)	DE STRIPKEVER Bruulcenter, Bruul 79 2800 Mechelen (015/21.76.05)	DE STRIPOMAAN Kardinaal Cardijnstraat 3 1500 Halle (02/356.15.89)
TISTJEN DOP Paterstraat 96 2300 Turnhout (014/42.88.29)	WONDERLAND Paardsdemerstraat 17 3500 Hasselt (011/22.82.00)			

Schrijven en leven na de de val van de Muur

Giardino over de wereld van Jonas Fink

De 48-jarige Italiaan Vittorio Giardino staat niet bepaald bekend als een groot vernieuwer van de strip. Wel levert de auteur van Sam Pezzo, Max Fridman, Little Ego *en* Fatale vakanties *reeds jarenlang met trage regelmaat herkenbare kwaliteit. Zijn nieuwste stripcyclus, de trilogie* Jonas Fink, *bevestigt zijn reputatie als gedegen ambachtsman.*

Jonas Fink *verhaalt op klassieke, chronologische wijze het leven van de gelijknamige hoofdpersoon in het Tsjechoslowakije van de jaren vijftig. Na een korte schets van het idyllische gezinsleven van de Finks, volgt al gauw de zwarte dag waarop vader Fink door de geheime politie wordt opgepakt. De jonge Jonas staat er bij en kijkt er naar, zonder te beseffen dat deze gebeurtenis de rest van zijn leven zal tekenen. Het leven in Praag gaat vervolgens gewoon door. Giardino's nauwgezette tekeningen kunnen niet grauwer.*
Op de eerste pagina van De jeugdjaren, *het eerste deel van de trilogie, schetst Giardino kort zijn beweegredenen voor het maken van het album: brieven van verre verwanten, een verhalenbundel van Franz Kafka, een ontmoeting met een gedistingeerde oude heer, een verblijf in een verlaten Hongaars hotel en zijn herinneringen aan de Praagse Lente. Tijdens het jongste stripfestival in Angoulême gingen Erik Lesire en Bart Pinceel met Giardino dieper in op de achtergronden van* Jonas Fink. *Het gesprek vond plaats net voor het moment dat Giardino - niet in het minst tot zijn eigen verbazing - hoorde dat hij voor* De jeugdjaren *de grote prijs voor het beste niet-Franse album van 1994 in ontvangst mocht nemen.*

Hoe vind u het dat u met Jonas Fink *genomineerd bent voor de Alph-Art voor het beste buitenlandse album?*

Ik ben erg blij, maar ook verrast omdat ik geloof dat het een moeilijk album is. Bovendien vind ik andere genomineerde albums meer in aanmerking komen. Zoals *Sin City* van Frank Miller, dat is veel meer van deze tijd.
Ik heb ervoor gekozen - en misschien kan ik ook wel niet anders - om het verhaal op een erg traditionele manier te vertellen. Het is enigszins vergelijkbaar met muziek, dat altijd uit zeven of twaalf elementaire geluiden bestaat, waar men desondanks nog steeds nieuwe dingen mee kan doen. Ik geloof dat het binnen de structuren van de strip evenmin nodig is om het lezen te bemoeilijken, enkel en alleen om origineel te zijn.

Jonas Fink groeit op als de zoon van een politieke gevangene in het Tsjechoslowakije van de jaren vijftig. Zijn afkomst uit een door de communisten verafschuwd bourgeois milieu beheerst zijn hele leven. Waarom koos u voor zo'n politiek onderwerp?

Jonas Fink is inderdaad een politieke strip. Voor mij is dat niet echt iets nieuws, aangezien mijn spionageverhalen over Max Fridman ook al politiek getint waren. De link tussen *Max Fridman* en *Jonas Fink* is hechter dan ze misschien op het eerste gezicht lijkt.
Aan het begin van het album staat een zelfportret van mij terwijl ik een brief schrijf. Eigenlijk zou die tekening niet op die plek moeten staan, maar vóór het titelblad, als een soort introductie. Ik schrijf daar op een enigszins - maar niet te veel - verhullende wijze over de redenen die me ertoe hebben aangezet het verhaal te bedenken. Deels zijn die redenen gebaseerd op persoonlijke ervaringen en deels op historische ontwikkelingen.
Zo heb ik veel in Oost-Europa gereisd en heb ik altijd veel van die landen en mensen gehouden. Ze zijn daar exact hetzelfde als wij. In zekere zin hebben wij lange tijd als gescheiden broers geleefd. Veel zaken waren anders dan hier in het Westen, maar de mensen maakten deel uit van de zelfde cultuur, hadden de zelfde Europese origine.
Een andere reden voor het maken van *Jonas Fink* was de val van de Berlijnse Muur in 1989. Ik denk dat dat de belangrijkste naoorlogse gebeurtenis is geweest. Het zal de geschiedenis nog jarenlang bepalen. Hoewel de recente veranderingen in Italië er bijvoorbeeld op het eerste gezicht los van lijken te staan, geloof ik dat de oorsprong van die gebeurtenissen, de revolutie van de rechters, het einde van een specifiek democratisch bewind, de opkomst van nieuw-rechts, exact samenvalt met de val van de Berlijnse Muur.
Daarbij ben ik altijd gefascineerd geweest door de relatie tussen de algemene historische situatie en het leven van het individu. Dat is zichtbaar in *Max Fridman*, en nog sterker in *Jonas Fink*. Ik heb altijd gedacht dat ons leven er totaal anders uit zou zien als we niet op dit

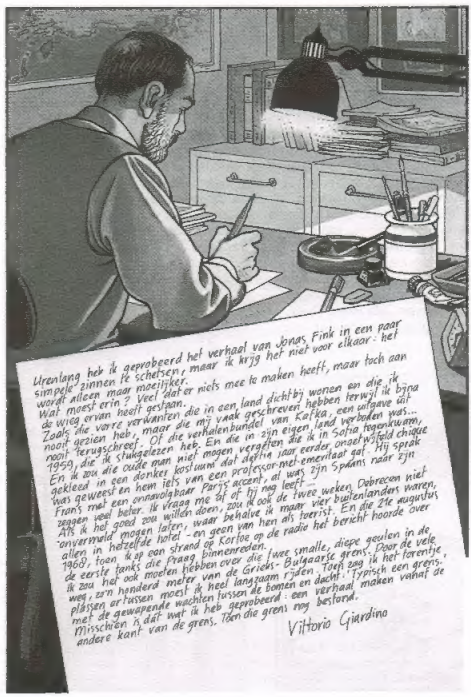
Urenlang heb ik geprobeerd het verhaal van Jonas Fink in een paar simpele zinnen te schetsen; maar ik krijg het niet voor elkaar - het wordt alleen maar moeilijker.
Wat moest erin? Veel dat er niets mee te maken heeft, maar toch aan de weg erom heeft gestaan.
Zoals die verre verwanten die mij vaak geschreven hebben terwijl ik bijna nooit terugschreef. Of die verhalenbundel van Kafka, een uitgave uit 1959, die ik stukgelezen heb. En die in zijn eigen land verboden was...
En ik zou die oude man niet mogen vergeten die ik in Sofia tegenkwam, gekleed in een donker kostuum dat duidelijk aan verandert gat. Hij sprak Frans met een onmiskenbaar Parijs accent, al was zijn Spaans nader zijn zeggen veel beter. Ik vraag me af of hij nog leeft...
Alle ik het goed zou willen doen, zou ik ook de twee weken, Debrecen niet vermeld mogen laten, waar behalve ik maar vier buitenlanders waren, allen in hetzelfde hotel - en geen van hen als toerist. En die 21e augustus 1968, toen ik op een strand op Korfoe op de radio het bericht hoorde over de eerste tanks die Praag binnenreden.
Ik zou het ook moeten hebben over die twee smalle, diepe geulen in de weg, zo'n honderd meter van de Griekse-Bulgaarse grens. Daar zag ik het torentje, met de gewapende wachten tussen de bomen en dacht: Typisch een grens, plassen er tussen moest ik heel langzaam rijden. Toen zag ik het torentje, Misschien is dat wat ik heb geprobeerd: een verhaal maken vanaf de andere kant van de grens. Toen die grens nog bestond.
Vittorio Giardino

moment en in deze situatie zouden leven. Om maar wat te noemen: ons leven zou heel anders zijn gelopen wanneer we veertig jaar geleden in Afrika waren geboren. Er bestaat een sterk verband tussen de algemene politieke, historische situatie en het leven van het individu. Maar tegelijkertijd geloof ik dat misschien wel de belangrijkste dingen in het leven hetzelfde blijven. Zo zou de eerste liefde die de jonge Jonas Fink meemaakt een zelfde ervaring voor hem zijn geweest, wanneer hij die hier had meegemaakt, of in België. Maar daarbij is het waar dat de reële geschiedenis, dat wil zeggen het gevolg van die eerste liefde, anders is doordat hij in de jaren vijftig in Praag leeft. Die mengeling van oorzaken, wat er eerst komt en wat later, heeft me altijd geïnteresseerd.

Zijn er in Jonas Fink *autobiografische trekjes aan te treffen? Bent u ook opgegroeid onder moeilijke omstandigheden?*

Nee, hoor! Ik heb een volkomen normaal leven geleid. Maar dat wil niet zeggen dat ik niet met anderen kan meevoelen. Vaak ontmoet je mensen die op zich misschien niet bijzonder zijn, maar die desondanks een erg levendige indruk achterlaten. Ik probeer me vaak voor te stellen hoe het zou zijn om op te groeien zoals zij. Weliswaar geloof ik dat men altijd over zichzelf schrijft, maar dat het daarbij onmogelijk is om exact op te schrijven wat men zelf heeft meegemaakt. Anders zou het bijvoorbeeld niet mogelijk zijn om iets over een gevangenis te schrijven zonder dat je daar ooit geweest bent. Dat zou merkwaardig zijn, nietwaar? Het gaat erom dat men over voldoende verbeeldingskracht beschikt om te kunnen begrijpen wat er zich in bepaalde omstandigheden afspeelt.
Persoonlijk geloof ik dat ik een normaal leven heb geleid in een veiliger, gelukkiger wereld dan - om maar wat te noemen - een inwoner van Rwanda. Maar afgezien daarvan heb ik een leven geleid zoals de anderen. Dat is geen probleem van ervaring, van werkelijke ervaring, maar van de intensiteit van ervaring. Of om het met de grote Italiaanse schrijver Pirandello te zeggen: 'men heeft maar één keuze, ofwel men schrijft, ofwel men leeft.' Men kan niet beide tegelijkertijd doen. Aangezien het maken van strips zoveel tijd kost, blijft er weinig tijd over om te leven. Als Hugo Pratt een dagboek zou maken, als hij zijn leven op schrift zou stellen, ben ik er zeker van dat hij meer dan de helft zou moeten verzinnen. Want het is niet mogelijk beide zaken tegelijkertijd te doen. Men moet een keuze maken, ofwel men schrijft, ofwel men leeft.

De jeugdjaren *is een erg traag album. Het vertelritme ligt erg laag. De strip kent minder actie per plaat dan uw eerdere strips.*

Dat is waar. Het is een keuze, een uitdaging voor mij. Ik ben er niet zeker van dat men met strips de zaken kan vertellen, die ik zou willen vertellen. In *Max Fridman* verleent het spionageverhaal een zekere levendigheid, een zekere kracht aan het scenario. Nu heb ik er bewust voor gekozen geen al te spectaculaire momenten te gebruiken, net zoals in het leven van elk van ons. Althans, persoonlijk heb ik nog nooit een wilde achtervolging per auto met ongure, gewapende types meegemaakt. Niets daarvan!

Met *Jonas Fink* probeer ik over een - min of meer - normaal leven te vertellen, dat zich afspeelt in minder normale omstandigheden. Dat wil zeggen, vanuit ons perspectief; voor hen, voor de andere helft van Europa, was het wel normaal. Er zijn mensen geweest die onder die omstandigheden geboren en gestorven zijn. Ik heb geprobeerd... *(aarzelt)* een verhaal voor die mensen te maken. Omdat ik geloof dat men er hier slechts erg weinig vanaf weet. Vooral in Italië - hoe het in België of in Frankrijk ligt, weet ik niet - zie ik het laatste jaar dat niemand zich daar nog voor interesseert. Dat wil zeggen dat met de oorlog die momenteel vlak naast Italië woedt het publiek het nieuws over de oorlog niet meer wil horen. Omdat men het idee heeft er nauwelijks iets aan te kunnen doen en er aangenamer dingen te doen zijn. Ik zou daarentegen niet willen vergeten. Ik probeer iets te maken dat ervoor kan zorgen dat we niet vergeten wat er gebeurd is.
Het probleem is natuurlijk dat er veel pagina's voor nodig zijn om het verhaal van een leven te vertellen. Ik ben begonnen met *De jeugdjaren*, dat eigenlijk niet de volledige jeugdjaren weergeeft, maar slechts een klein gedeelte ervan. Momenteel werk ik aan het tweede deel, *L'apprentissage*, dat gaat over de adolescentie. Het wordt ontzettend lang, veel langer dan ik had voorzien, minstens tachtig pagina's. En dat is dan alleen de adolescentie. Daarna zal er een derde deel volgen over de

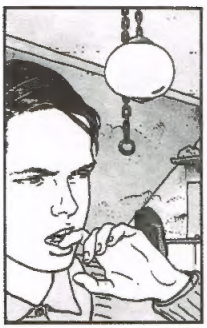

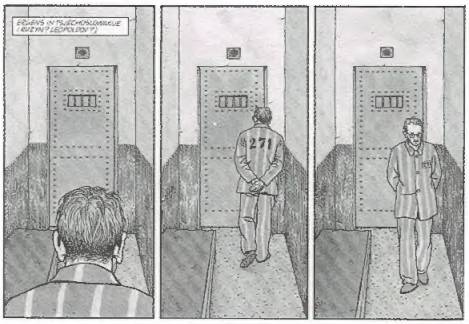

volwassenheid en de weg daar naartoe. Gelukkig is dat weer minder lang.
Toch betekent het voor mij meer dan een jaar werk. Dat is zeer vermoeiend, hoewel ik me erbij vermaak. Ik ben zeer tevreden dit soort tekeningen en verhalen te maken, zonder dat mensen me zeggen dat ik dit of dat moet veranderen omdat het publiek er niet van zou houden. Ik zou deze strip zelfs maken - hoe ongelooflijk het ook mag klinken - als ik er geen uitgever voor zou hebben. Zo ontstaan, denk ik, de strips die zullen blijven.
Maar het blijft een erg grote uitdaging, omdat het mogelijk blijft dat het publiek het allemaal erg langdradig vindt. Derhalve ben ik er erg gelukkig mee dat uitgeverij Casterman me de kans geeft een verhaal als *Jonas Fink* op een dergelijke wijze te vertellen. Zoiets komt maar weinig voor bij strips. Natuurlijk ken ik wel de geweldige albums van Bilal, zoals *De jacht*, waarin soortgelijke verhalen al eerder op goede wijze verteld zijn. Maar dit soort albums zijn er niet veel.

Dat is inderdaad een van de weinige albums over de hedendaagse politiek. Overigens werkt Hermann momenteel aan een album over Joegoslavië.

Goed, daar ben ik blij om. Bij politieke onderwerpen bestaat overigens wel altijd het risico de wereld te verdelen in de goeden en de slechten. Waarbij de goeden altijd zijn zoals wij en de slechten altijd als de anderen. Ik pas hier altijd voor op. Het zou geweldig zijn als al het kwaad in de wereld enkel en alleen van de slechten zou komen. Maar iedereen heeft altijd zo zijn eigen beweegredenen. Zelfs bij de slechten is het mogelijk te begrijpen waarom ze doen wat ze doen, wat hun redenen zijn.
Wanneer Jonas Fink van de Partijleden niet verder mag studeren, ondanks het feit dat zijn docenten beweren dat hij dat zeer goed zou kunnen, zeggen zij heel erg de waarheid. Dat wil zeggen,

helaas bestaat niet de mogelijkheid om iedereen verder te laten studeren. Dus dan mag Jonas Fink nog zo'n goede leerling zijn; het is de vraag in hoeverre dat zijn verdienste is. Hij is immers opgegroeid in een bourgeois familie, die veel boeken tot zijn beschikking had. Hij heeft altijd de kans gehad zich te ontwikkelen, terwijl daarentegen een arbeiderszoon, die in zijn hele leven nog nooit een boek gezien heeft en altijd het lokale dialect gesproken heeft, vanzelfsprekend op school minder presteert dan Jonas Fink. Waarom zou hém belet worden te studeren? Op dat moment is het

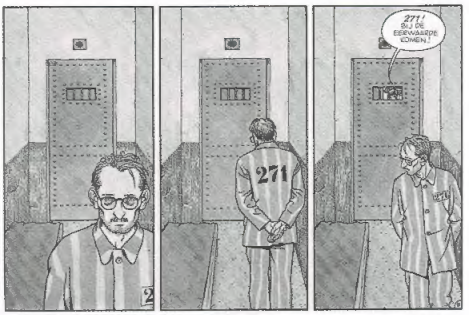

rechtvaardig te kiezen voor de arbeiderszoon. Althans, daar valt over te discussiëren. Het is niet per definitie een slechte keuze. Ik wil laten zien dat zelfs keuzes die op zichzelf heel hard lijken een logische oorsprong kunnen hebben. Het is dus niet slecht tegen goed, maar de geschiedenis die op sommige momenten een

tegenspraak in zich draagt. Soms blijft men in die tegenspraak steken. Ik hoop dat het eenvoudiger wordt, doordat ik mijn blik op het verleden richt. Immers, over het verleden bestaat een helderder idee. Het is veel moeilijker om de gebeurtenissen van vandaag de dag te begrijpen, zoals die in Joegoslavië. Persoonlijk heb ik wel ideeën over wat daar werkelijk aan de hand is, maar ik geloof dat men moet vermijden de wereld in twee kampen te verdelen zonder ook maar een poging te doen de redenen van de andere partij te begrijpen.
Bij *Max Fridman* lag dat met het begrip voor alle partijen exact hetzelfde. De nazi's bijvoorbeeld, waren niet simpelweg de duivels hier op aarde. Nee, zij waren exact zoals wij zelf. Zij hadden enkel andere ideeën, die men moet kennen en herkennen. Dat is wat ik probeer te doen. Hopelijk zonder een schoolboek te maken. Dat zou vervelend zijn. Het moet een verhaal zijn dat altijd onderhoudend is, maar een beetje die lijn volgt.

Bovenstaand artikel is gebaseerd op een interview van Bart Pincsel en Erik Lesire met Vittorio Giardino tijdens het jongste stripfestival van Angoulême. Het interview werd eerder uitgezonden in het radioprogramma Het besloten land. Vertaling en bewerking: Toon Dohmen.

HATE

Soap in Seattle

"I love Hate and I hate everything else". *Deze illustere tekst prijkt tesamen met de kop van anti-held Buddy Bradley op een t-shirt getekend door Peter Bagge. Peter Bagge is 37 jaar oud, getrouwd, vader van drie kinderen en de auteur van* Hate. *Een hilarische comic, die in de Verenigde Staten verkocht wordt onder het kopje 'Hip/Alternative'.* Hate *is misschien het beste te omschrijven als een al te realistische soap over een aantal jongeren van de generatie-X, dat zijn dagen slijt in Seattle. Als typische* losers *zijn deze jongeren zo geslaagd, dat ze de lachspieren flink in beweging houden. Wie eenmaal kennis heeft gemaakt met Buddy, Stinky, Valerie, Lisa en de onvergetelijke George Cecil Hamilton the Third, komt niet gemakkelijk meer van ze los.*
Bagge heeft weliswaar meerdere comics op zijn naam staan, maar het is vooral Hate *waarmee hij naam maakte en dat nog altijd in populariteit toeneemt. En niet alleen in de Verenigde Staten. Ierland en Engeland zijn al enige tijd overstag, evenals Zweden, waar Bagges werk al tien jaar vertaald wordt, en Duitsland, waar de grote uitgeverij Carlsen Verlag vijf jaar geleden begon met* Leck mich *(am Arsch), de Duitse vertaling van* Hate. *In Nederland durft zoals gebruikelijk geen enkele uitgever de vertaling aan. Dus wachten wij niet langer en introduceren wij nu Peter Bagge, het brein achter* Hate.

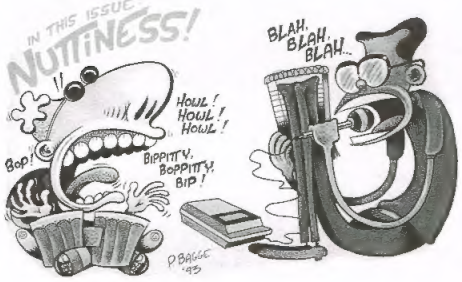

De personages in Hate *komen heel realistisch over. Hoe is je dat gelukt?*

Ik doe veel moeite om geen stereotypen van mijn personages te maken. Er is niemand die 100% slecht is, of 100% goed. Zelfs van iemand als Stinky - het minst beminnelijke personage uit *Hate* - probeer ik nog iets menselijks te maken, met zowel goede als slechte trekjes. Elk personage is een mengeling van karaktertrekken van verschillende mensen om mij heen. Bovendien leg ik in alle personages een stuk van mezelf en in Buddy Bradley, hoofdpersoon van *Hate*, uiteraard het meest. Daarmee wil ik overigens niet beweren dat ik veel lijk op Buddy Bradley. Integendeel. Ik ben niet iemand die met een cynische kijk door het leven gaat. Als ik net als Buddy de hele dag zou zitten zeuren over hoe slecht de wereld is en mijn wereld in het bijzonder, dan was ik nooit een succesvol striptekenaar geworden. Ik ken echter veel mensen in mijn omgeving die wel zo zijn. Het zijn geen domme mensen, maar ze hebben gewoon een negatieve, zo niet destructieve instelling. Meestal zijn ze simpelweg te bang om hun kop eens boven het maaiveld uit te steken, in een poging iets van hun leven te maken. Dat maakt ze inactief en verbitterd, net als Buddy Bradley. Buddy is een goed voorbeeld van de generatie-X.

Over de generatie-X gesproken, hoe komt het, denk je, dat zoveel jongeren de laatste tijd bij de pakken neer gaan zitten?

Ik vermoed dat het te maken heeft met de dalende welvaart. Deskundigen beweren dat de huidige generatie jongeren nooit zoveel zal bereiken als hun ouders, nooit zo welvarend zal zijn, hoe hard ze ook werkt. Ik vind dat onzin. De generatie-X bestaat voornamelijk uit twintigers, mensen die dus nog pakweg veertig arbeidsjaren voor de boeg hebben. Niemand kan precies voorspellen wat er in die veertig jaar zal gebeuren. Niet alleen in de samenleving, maar met name ook in ieders persoonlijke leven. De generaties voor ons hebben de Tweede Wereldoorlog meegemaakt en de Depressie en sommigen zelfs nog de Eerste Wereldoorlog.

Stuk voor stuk situaties die ernstiger zijn dan de situatie waar wij ons op dit moment in bevinden. Ik heb daarom het idee dat veel jongeren deze toekomstverwachtingen misbruiken om hun eigen gebrek aan inzet en initiatief goed te praten. Daar komt bij, dat het makkelijker is om als volledige generatie bij de pakken neer te zitten dan als individu. Als je alleen bent wordt het niet snel geaccepteerd, maar als je het met z'n allen doet kun je zeggen: "Zie je wel, het ligt niet aan mij, het ligt aan de maatschappij". Het in de hand nemen van je eigen leven begint met te bepalen wat je met je leven wilt bereiken, het stellen van een doel, en dat schijnt op dit moment voor velen al een te grote opgave te zijn.

Mag ik hieruit opmaken dat jij jezelf wel een doel hebt gesteld in het leven?

Toen ik negentien was, besloot ik dat ik striptekenaar wilde worden en al is het in het begin niet makkelijk geweest, de laatste vijf jaar kan ik er goed van leven. Ik moet wel toegeven dat ik het bijltje er al bij had neergegooid, als ik ooit een vak had geleerd.

Ben je tevreden met hoe de zaken op dit moment gaan?

Jawel, *Hate* is een succes en wordt sinds kort zelfs in kleur uitgegeven. Dat is voor een comic in het alternatieve circuit vrij uitzonderlijk. Mijn werk is zelfs zo populair, dat ik al aanbiedingen heb gekregen voor het maken van televisie- of filmbewerkingen van *Hate* en ander werk. Een aantal daarvan heb ik serieus overwogen, maar er is nog niets uit voort gekomen. Denk overigens niet dat ik op wil houden met tekenen. Het is meer zo dat ik ook graag iets zou willen doen in de showbusiness. Niet dat dat makkelijk is. Er gaan in de showbiz veel grotere bedragen om dan in de stripwereld, er is een grotere competitie en iedereen is veel meedogenlozer. Het is dus eigenlijk een afschuwelijk wereldje, maar zolang ik nog teken kan ik het ernaast doen voor de lol en wie weet.

THAT EVENING...
OH MY GOD, THERE SHE IS!
AND LOOK AT HOW SHE'S DRESSED! A! CARUMBA!
DUDLEY! THE PARTY'S IN HERE
PUT ALL EMPTIES CORRECT BIN. YOU DAY OLD!
FALL OUT BOYS

GASP! SHE'S TALKING THIS WAY! WHAT'S SHE GONNA DO?! WHAT'S SHE GONNA SAY?!...
WHAT THE HECK—SHE WALKED RIGHT BY ME LIKE I WASN'T EVEN HERE! COULD IT BE THAT SHE DOESN'T REMEMBER ME?! WAS I THAT INSIGNIFICANT TO HER?...
OR MORE LIKELY SHE'S JUST TRYING TO GET BACK AT ME! SURE, THAT'S WHY SHE CAME HERE ALL DOLLED UP— SHE'S TRYING TO BE SPITEFUL! WELL, TWO CAN PLAY AT THAT GAME! I'M GONNA HAVE A GREAT TIME TONIGHT, EVEN IF IT KILLS ME!

Hoe moet ik mij zo'n 'Peter Bagge Production' voorstellen?

Op dit moment probeert een produktiemaatschappij een tekenfilmserie te maken rond Curly Girl, een oud personage van mij. Ze proberen het op dit moment te verkopen aan CBS-Network, dat series zoekt voor het nieuwe seizoen. Dat betekent dat ze een keuze moeten maken uit vele tientallen produkties. CBS is echter nogal conservatief, dus ik vermoed dat ze *Curly Girl* iets te wild zullen vinden.
Daarnaast ben ik met een vriend van mij aan het uitzoeken of het mogelijk is om *Hate* op de een of andere manier op het witte doek te krijgen. Een avondvullende animatiefilm bleek te duur te worden, dus zijn we nu aan het kijken of een gewone speelfilm wel haalbare kaart is. Reken er echter nog maar niet op. De grootste vraag is op dit moment nog altijd hoe we voor zo'n film zes miljoen dollar bij elkaar kunnen krijgen.

Denk je dat een Hate*-speelfilm dezelfde kracht zal hebben als de strip?*

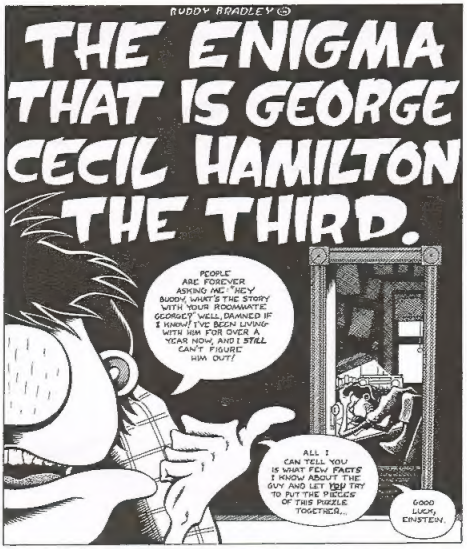
BUDDY BRADLEY
THE ENIGMA THAT IS GEORGE CECIL HAMILTON THE THIRD.
PEOPLE ARE FOREVER ASKING ME "HEY BUDDY, WHAT'S THE STORY WITH YOUR ROOMMATE GEORGE?" WELL, DAMNED IF I KNOW!! I'VE BEEN LIVING WITH HIM FOR OVER A YEAR NOW, AND I STILL CAN'T FIGURE HIM OUT!
ALL I CAN TELL YOU IS WHAT FEW FACTS I KNOW ABOUT THE GUY AND LET YOU TRY TO PUT THE PIECES OF THIS PUZZLE TOGETHER...
GOOD LUCK, EINSTEIN.

WHAT WITH ALL THE LIKE-MINDED NERDS OUT THERE THAT GEORGE CORRESPONDS WITH YOU'D THINK THAT HE'D HAVE NO SHORTAGE OF FRIENDS, BUT GEORGE AVOIDS MEETING THESE PEOPLE FACE TO FACE AT ALL COSTS. WHENEVER I ASK HIM WHY HE'S TURNED DOWN YET ANOTHER INVITATION TO GET TOGETHER WITH YET ANOTHER PEN-PAL WHO'S PASSING THROUGH TOWN, HE'LL JUST WAVE HIS HAND AND SAY THAT THAT GUY'S "ALL WET."
IT ALSO GOES WITHOUT SAYING THAT HE'S NEVER HAD A GIRLFRIEND (SURE), AT LEAST AS FAR AS I KNOW. WHENEVER A FEMALE IS PRESENT HE SEEMS TO FREEZE UP, LIKE HE'S AFRAID TO EVEN MOVE, AND HELL HAVE A LOOK ON HIS FACE THAT SUGGESTS THAT HE'S IN REAL PHYSICAL PAIN. WE'VE TRIED KIDDING HIM ABOUT THIS, BUT THE SUBJECT THAT HE REFUSES TO EVEN DISCUSS, LET ALONE JOKE ABOUT!
BESIDES, I FINALLY GOT HIM TO ADMIT THAT HE'S NEVER ACTUALLY READ ANY PHILIP K. DICK.
HOW ABOUT THIS ONE, GEORGE, BOY? DO YOU LIKE HER?
I DO NOT APPRECIATE YOUR TRYING TO BRING ME DOWN TO YOUR MENTAL LEVEL... NOW LEAVE ME ALONE!

Ik denk het wel. Mijn ervaring is dat de meeste mensen *Hate* lezen om de realistische personages, dialogen en plots. De tekenstijl is vaak van minder belang. Sterker nog: veel mensen blijken er in eerste instantie zelfs door afgeschrikt te worden. Ik vermoed daarom dat een eventuele *Hate*-film zichzelf wel staande zal weten te houden.

Zijn er ook mensen die Hate *lezen vanwege het verband met grunge-muziek?*

Ik vermoed van niet. *Hate* bestond al lang voordat grunge een rage werd en ook toen verkocht het al goed. Het verband tussen grunge en *Hate* is bovendien niet erg sterk. *Hate* speelt zich af in Seattle en heeft niets met de aanwezige popscene te maken, maar alles met de jongeren die er leven. Ik weet dat het in Duitsland onder de vlag van grunge aan de man gebracht wordt. In de brievenrubriek en redaktionele stukken van *Leck mich* wordt er bijvoorbeeld voortdurend naar verwezen. Ik heb echter niet het idee dat de grunge-rage de belangrijkste reden is dat het daar zo goed verkoopt. Het kan zijn dat het voor sommige mensen een reden is om het eens op te pakken, maar ik vermoed dat het niet de reden is waarom ze het blijven lezen.

Bovenstaand artikel is gebaseerd op een telefonisch interview van Bart Pinceel met Peter Bagge, dat eerder werd uitgezonden in het radioprogramma Het besloten land. Vertaling en bewerking: Sigge Stegeman.

ADVERTENTIE

De Reporter

Dagblad voor stripminnend Nederland

verantwoordelijk uitgever: Éditions Lambiek - Kerkstraat 78 - 1017 GN Amsterdam - 020 - 6267543

Frans artiest weer op wereldreis:

Jano arriveert in Amsterdam

zie pg. 2

nr. 34 - vrijdag 24 maart 1995

AMSTERDAM — Gilbert SHELTON, Paul MAVRIDES en enkele collega-undergroundauteurs waren afgelopen maand korte tijd in Amsterdam. Speciaal om inspiratie op te doen voor een nagelnieuwe *Fabulous Furry FREAK BROTHERS*-comic, die zich voor een belangrijk deel in onze hoofdstedelijke grachten af zal spelen. Mogelijk duiken in de decors van die comic ook de prenten op van Max Cabanes; de headshophelden werden meermaals gesignaleerd op de expositie van Cabanes' kleurrijke krijt- en aquarelstrips.

(de tentoonstelling van Cabanes is nog tot eind april te zien in galerie Lambiek)

FREAK BROTHERS ZICHTBAAR INGENOMEN MET KLEURGEBRUIK CABANES

Barks survival manual

Tussen 1942 en 1969 tekende CARL BARKS zo'n 6700 *DUCK*pagina's bij elkaar. Verreweg het grootste deel daarvan bestaat alleen nog maar in gedrukte vorm, de originele tekeningen zijn verloren gegaan. MATTI ERONEN deed een studie naar wat er is gebeurd met de 200 overlevende originele pagina's. En daarvan doet hij op wetenschappelijk verantwoorde wijze verslag in *CARL BARKS' SURVIVING COMIC BOOK ART*.

met verrassende hoeveelheid illustraties!

in mei exposeert galerie Lambiek:

de Bevrijding der Nederlanden *in beeldromanvorm*

BINNENKORT:
GROOTSCHALIGE OPRUIMING
IN DE MAGAZIJNEN VAN KERKSTRAAT 78

Snapshots

Die dikke van Jiskefet had het laatst al over lente in de lucht en jeuk aan de naad. Zodra de eerste vreemde vogels beginnen te kwetteren krijgt men de kriebels. "Naar buiten, jongmensch!" klinkt het in menig kneuterig grachtengordeltje.

En verdomd, ze gaan. Vertigo (DC) loopt voorop. Twee frisse meiden trekken de wijde wereld in met de nieuwe series **Goddess** en **Kill Your Boyfriend**. *Girl-next-door* Rosie Nolan wordt in **Goddess** (Ennis/Winslade; DC-Vertigo; $ 2.95) met een pakket aan paranormale gaven de wereld rond gestuurd voor een reeks explosieve avonturen. Schrijver Garth Ennis, bekend van **Preacher** en **Hellblazer**, staat garant voor een flinke dosis spanning en hier en daar een pittig gesprek. In **Kill your Boyfriend** (Morrison/Bond; DC-Vertigo; $ 4.95) zoekt een gefrustreerd schoolmeisje het geluk op de weg. Zolang ze niet de trein pakt zal ze het wel redden. Ontluikend is ook de serie **Hilly Rose's Space Adventures**. Spanning, sensatie en humor in de ruimte, met de wilde frisheid van limoenen. Alsof **Star Trek** nooit bestaan heeft. En zie ik daar op de cover niet de kleine **Bone**?

Jullie herinneren je de strip **Den** van Richard Corben. Een luxe uitgevoerde serie met veel vlees aan de haak, hout voor de deur en leipe monsters voor het raam. Die verhaaltjes vond ik altijd wat mager: een aards miezertje dat in een andere dimensie een randdebiele geweldenaar wordt, waarmee al zijn natte dromen werkelijkheid worden. In **Seeker** (Walker; Mind Walker Comics; $ 3.00) heeft de hoofdpersoon minder geluk. Hij komt in een donkere, met de realiteit verbonden wereld terecht, waarin zichtbaar wordt wat werkelijk in onze levens gebeurt. De BurgerMan Caleb ontdekt het beest in hemzelf en anderen en probeert daar iets mee te doen. Het lijkt me meer iets voor het naseizoen; toch maar even bekijken.

Neil Gaiman lijkt ook enigszins losgeslagen te raken. Voor **Tekno.Comics** startte hij met de serie **Mr. Hero, the Newmatic Man**, eerder in dit rubriekje aangestipt. Hij draaft nu door met **Teknophage** (Roarin' Rick Veitch/Talbot/McKie; Tekno.Comix; $ 1.95). Een en ander speelt zich af op een planeet waar de mens wordt behandeld als vee en als voedsel voor een demonische dino in een apenpak. Gaiman's versleten creatie **Sandman** doet nog enige invloed gelden en in de gloednieuwe serie **Lady Justice** (Tekno.Comix; $ 1.95), over - jazeker - een onbekende macht die ervoor zorgt dat recht geschied in de wereld. Lady Justice kan alleen vrouwen beïnvloeden. Dat het met de mannen hopeloos gesteld is, wisten we al sinds Moskowicz en LA Law. Over genialiteit en waanzin gaan de volgende twee series. Ik zei al dat het een hete lente zou worden. In **Chiaroscuro** - weer Vertigo (Rawson/McGreal/Truog; $ 2.50) - kijken we naar Renaissance Man, oftewel Leonardo da Vinci, door de ogen van een asociaal vriendje. Het gaat over ambities en sex en het blijkt dat er ook toen al gevloekt werd. **Divine Madness** introduceert een zeer eigentijdse kunstenaar die mensenvlees als schildersdoek gebruikt. Niet wetend dat 1995 Mondriaan-jaar is begint hij in de stijl van Picasso; met lekker veel hoeken en punten. Misschien een ideetje voor Rob Scholte in zijn Strijd tegen de Mafia?

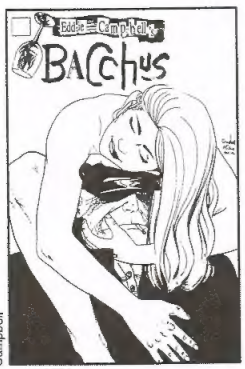

Campbell

Hellboy

Cool

We schakelen over van *red hot* naar *pretty cool*. Dat is in de eerste plaats **Eddie Campbell**, die zijn oude vriend **Bacchus** weer voor het voetlicht sleurt. In april komt een **Bacchus Color Special** (Campbell/Kristiansen; Dark Horse Comics) uit, waarin de goden een zeer speciale fles proberen te ontkurken. In mei wordt het een maandelijkse serie voor de Ontwikkelde Levensgenieter. Deze strip mag in geen enkele wijnkelder ontbreken.
In de serie **Poison Elves** (Hayes/Linsner; Sirius; $ 2.50) speelt de kroeg eveneens een belangrijke rol. Behalve zulpen doet hoofdpersoon **Lushiper** aan knokken en occulte zaken. Het een bezorgt hem nog meer hoofdpijn dan het ander, waarmee deze fantasierijke serie toch een realistisch tintje krijgt.

Dikke Pillen

Aan de verloren uurtjes op het exotische strand in de zomer is ook gedacht. In de komende maanden worden we om de oren geslagen met dikke *trade paperbacks* en *graphic novels*. Een kleine greep. April brengt ons allereerst de dikke **Next Men** (Legend; $ 16.95) van John Byrne. 120 pagina's lang betwisten deze begaafde jongelieden een vrouw de macht over alles. **Concrete, Monkeyman & O'Brien** en twee elfen uit **Elfquest** dragen hun steentje bij.
De paranormale onderzoeker **Hellboy** (Mignola/Byrne/Chiarello; Dark Horse; $ 17.95) heeft nog acht extra pagina's nodig (120 + 8 = 128) voor zijn gevecht tegen de onderwereld en een kikkerplaag. Goede tekeningen en een intrigerend verhaaltje.
Van **Batman** verschijnen in mei maar liefst vier pillen: **Batman: The Last Angel, Batman: Bloodstorm, Tales of the Batman** en **Adventures of the Batman**. Ook **Spawn** liet zich bundelen in een *trade paperback* met de eerste vijf nummers, die nergens meer verkrijgbaar schijnen te zijn. De cover van Todd McFarlane is wel nieuw.
We konden erop wachten: de eerste avonturen op Internet zijn een feit. In **Futurekids: The Internet Expedition** begint het verhaal zoals dat wel vaker gaat op een druilerige zondagmiddag: vier kinderen installeren een aantal satellieten rond de aardbol en een van hen glipt naar een andere dimensie. De andere drie springen er achteraan en de poppen zijn aan het dansen. Gepubliceerd door **Futurekids, Inc.**, een vooraanstaande computerschool voor kinderen. Gooi maar in mijn *file* en zoek maar uit.

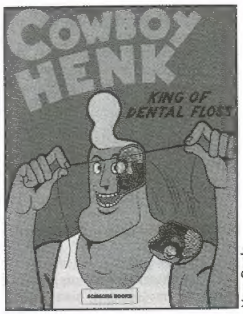

Herr Seele

Superhelden, tovenarij, *virtual reality* en veel drank; soms wordt het wat veel voor het ouwe heuft. Je krijgt behoefte aan een gezonde dosis melighеid uit de lage landen. In de VS heeft men sinds kort onze eigen held **Cowboy Henk** ontdekt. In mei verschijnt overzee de Engelstalige uitgave **Cowboy Henk's Dental Floss** (Humo; $ 12.95) en daarmee kan de beschaving eindelijk ook tot de Verenigde Staten doordringen.

Peter Boel

Acacialaan

Maaike Hartjes

Een opmerkelijk talent temidden van de jonge generatie is de 22-jarige Maaike Hartjes. Regelmatig duikt de jonge Amsterdamse striptekenares op in bladen als Iris, De Stripper, Razzafrazz *en* Zone 5300. *Drie jaar geleden deed zij voor het eerst van zich spreken toen zij een tekenwedstrijd won die door* Sjors en Simmie Stripblad *was uitgeschreven.*

Door die wedstrijd ben ik in kontakt gekomen met Jeroen Steehouwer, die een van de juryleden was. Een jaar later kwam ik hem weer tegen tijdens de stripdagen in Haarlem. Bij die gelegenheid vroeg hij of ik wat voor het tweede nummer van *Razzafrazz* wilde tekenen.

Ik heb nooit deel uitgemaakt van Funny Farm. Het is me wel gevraagd, maar de reisafstand was te groot. Ik ben wel vaak in Arnhem geweest om mijn pagina's aan Jeroen te laten zien. Tot die tijd hield ik me met realistisch getekende strips bezig. In *Razzafrazz* publiceerde ik voor het eerst mijn autobiografische krabbels. Het waren een soort schetsjes die ik aanvankelijk netjes uitwerkte. Maar toen ik met de uitgewerkte resultaten bij Funny Farm aan kwam zetten, zeiden ze dat het niet leuk meer was; ik moest het juist in één keer tekenen. Sindsdien ben ik het zo blijven doen. Het heeft mijn realistisch werk in die tijd helemaal verdrongen.

De strip waarmee Maaike in Razzafrazz *debuteerde, is tot nu toe het belangrijkste werk in haar prille carrière. In eigen beheer is enige tijd geleden een kleine bundeling uitgekomen onder de titel* Maaike's Dagboekje.

Het idee voor *Maaike's Dagboekje* dateert van bijna twee jaar geleden. Ik ben al aan de vierde druk toe. Er zijn er tot nu toe 150 verkocht. Het gaat steeds beter. Over de eerste twee oplages heb ik bijna een jaar gedaan, in Breda heb ik er echter veertig verkocht in twee dagen. Iedereen zit te zeuren om een tweede deel maar daar heb ik geen tijd voor. Sherpa heeft ooit nog het plan gehad het Dagboekje uit te geven, maar daar is het er nooit van gekomen. *Maaike's Dagboekje* is een indirekte vorm van communiceren. Vroeger was ik ontzettend verlegen en stil. Op opmerkingen van mensen durfde ik niet rechtstreeks te reageren, dus maakte ik er maar een stripje over. Het zijn grapjes en het is aan de ander om die al dan niet serieus te nemen. Nu ik me verbaal beter kan uiten, is de noodzaak om me via een stripje te manifesteren minder geworden. Soms geef je je op die manier behoorlijk bloot, maar dat vind ik niet eng of erg. Dat doe je per slot van rekening met alles wat je maakt.

Dagboekje heeft een vorm die af is. Voor andere strips wissel ik van stijl en probeer dingen uit. De laatste tijd maak ik absurde stripjes met een eigen logica. Ik probeer daarin zoveel mogelijk de realiteit los te laten. Op het ogenblik ben ik met een Mickey Mouse-achtig figuurtje bezig; mijn verdrietige alter-ego, zoals Maaike van *Maaike's Dagboekje* mijn vrolijke alter-ego is. Een stripfiguur is vaak een alter-ego van de maker.

Al het werk dat Maaike tot nu toe heeft gepubliceerd, is volledig van eigen hand. Verder dan gezamenlijk plotten, gaat haar samenwerking met collega's niet. Alles wat ik heb getekend, heb ik ook zelf bedacht. Ik wil iets vertellen, niet alleen wat tekenen. Ik hou heel veel van tekenen, maar het moet aansluiten bij wat ik zelf wil vertellen. De tekeningen voegen iets toe, ook aan mijn grappen. Het omgekeerde lijkt me wel leuk; grappen bedenken voor een ander. Ik bedenk meer dan ik kan publiceren. Het gekke is dat ik pas door *Maaike's Dagboekje* heb ontdekt dat ik grappen kan vertellen. *Maaike Hartjes voelt zich duidelijk thuis in de stripwereld. In Amsterdam heeft Maaike in het pand waar ze woont een studioruimte ingericht: De Zwarte Handel.*

Bij een studio werken leek me zo leuk dat ik er desnoods zelf een op wilde richten. Op een gegeven moment kon ik via een kennis een pand huren in Amsterdam. Destijds zat ik vierhoog achter in een klein kamertje, waarin niet eens een tekentafel paste. Dit was een kans om een droom uit te laten komen en die heb ik gegrepen. Al eerder had ik gehoord dat Floris Oudshoorn ook plannen had om een studio op te richten en ik heb hem gevraagd mee te doen. Daarna volgden nog een paar tekenaars. Zo is het van start gegaan. Floris en ik zijn de vaste kern. Kortgeleden zijn Koen Hottentot en Peter Koch er ook bij gekomen. We zijn nu in totaal met zeven mensen. De meesten komen een dag per week, alleen Floris en ik zijn er de hele week. We bestaan nu iets meer dan een jaar, maar pas nu begint zich een vast clubje te vormen. De meeste studio's beginnen als een vriendenclub. Bij ons bestond echter eerst de studio en nu moet de club zich nog vormen.

FLORIS, AANGEZIEN JIJ HIER DE BAAS BENT OP DE STUDIO WAT PUBLICITEIT NODIG HEB
EH, IK HAT JE BIJ MIJN INTERVIEW EEN STRIP GEMAAKT.
GOTVE?
JA, SORRY
KAPOW
ZO... ENNE... OVER DE STRIPSTUDIO VAN JULLIE...

Aanvankelijk had ik vooral de gezelligheid in gedachten, maar in de praktijk is het gewoon hard werken en dan heb je niet zoveel tijd meer voor gezelligheid. Dat valt een beetje tegen. Hoewel het natuurlijk wel anders is dan in je uppie op een zolderkamer te zitten tekenen. Je komt nu tenminste mensen tegen. Je kunt alleen niet steeds zitten te kletsen, want dan gebeurt er niets.

Ik voel me geen eenling in de stripwereld, al ben je natuurlijk als stripmaakster wel een beetje bijzonder. Ik lees graag strips en die zijn hoofdzakelijk door mannen getekend. Ik merk echter verder weinig verschil. Ik voel me ook niet verwant met andere vrouwen in de stripwereld. De meeste stripmaaksters zijn oorspronkelijk illustratrices en ik ben een stripmaker in hart en nieren, die ook altijd aktief geweest is in de stripwereld. Het moet niet uitmaken of een strip getekend wordt door een vrouw of een man. Omdat er zo weinig tekenaressen zijn, wordt er ook ekstra nadrukkelijk naar verschillen gezocht.

Ondanks de vele kontakten kan Maaike geen duidelijke invloeden aanwijzen in haar werk.

Inspiratie is een beter woord dan beïnvloeding. Ik wordt meer geïnspireerd door mijn generatiegenoten dan door de grote namen in de stripwereld. Wat ik in mijn direkte omgeving zie maken, vind ik veel leuker. Op de studio zie ik andere mensen tekenen en dat stimuleert me wel om naar hetzelfde niveau te streven. Laatst heb ik een strip gemaakt waarvan mensen zeiden dat het beïnvloed leek door het werk van Floris Oudshoorn, omdat het wat krasserig was. Zelf had ik echter het idee dat ik meer geïnspireerd was door Mattotti.

Ik zit nu in het derde jaar van de lerarenopleiding tekenen en dat is natuurlijk wel van invloed. Wat ik op school doe en waarmee ik als stripmaker bezig ben, loopt in elkaar over. Vanuit de opleiding zijn ze niet echt blij met mijn stripaktiviteiten. Ik ben ook pas in mijn derde jaar op de school zelf wat met strips gaan doen. Ze zeggen dat ze er niets op tegen hebben, maar tekenen of schilderen staat in veel hoger aanzien. Ze beoordelen een strip ook alleen op de grafische kwaliteiten, niet op het verhalend vermogen. Ze hebben geen verstand van striptekenen.

Jef Nieuwenhuis

KUNST IS MOOI
KUNST IS GELUKKIG
KUNST is VERMEUWD
KOOP KUNST
maaike's plak boekje
SUCCES VIER JE MET CHAMPAGNE
STOM NET NU MIJN KOP OP SPRINGEN STAAT KAN IK NIET OPHOUDEN MET DENKEN
IK VOEL ME BEROERD ELLENDIGE KOPPIJN
EN DE VRAGEN KOMEN
WAAR BEN IK MEE BEZIG ?
BEN IK GELUKKIG ? WAAROM...
UHH HUUP!
NIET NU!
EVOLUTIE
MAAIKE
STIJL
illustratie week
ZOZOLALA
OVER!
kom maar langs
oké

Michel Plessix verdient beter

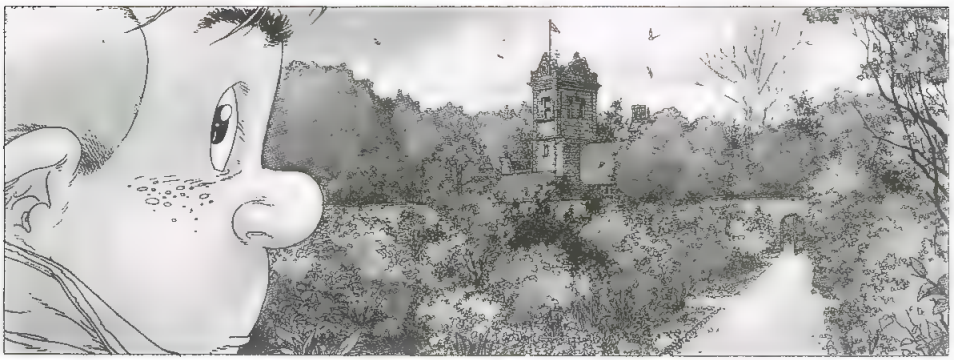
Grisnoir

De 35-jarige Michel Plessix is een van die tekenaars, die heel verdienstelijk werk aflevert en al jaren met strips hun brood verdienen, zonder echt door te breken naar een groot publiek. In Nederland is Plessix alleen bekend van de serie Patje van het Groenewoud, *waarvan tot nu toe drie delen verschenen. De reeks is echter bij veel stripliefhebbers - ten onrechte - onopgemerkt gebleven en wij hebben ons enthousiasme eerlijk gezegd evenmin hoog van de daken geschreeuwd. Tijd voor een goedmakertje.*

Patje van het Groenewoud is een jong medewerker van een onduidelijke internationale culturele instelling; een baan die garant staat voor veel buitenlandse reizen. In het eerste album, Neekibo, *wordt Pat uitgezonden om als waarnemer aanwezig te zijn bij de verhuizing van een Afrikaanse nomadenstam. Patje leert uiteindelijk meer van deze primitieve mensen dan hij ooit had vermoed en komt een stuk volwassener en wereldwijzer uit het avontuur te voorschijn. Dat laatste niet in het minst als gevolg van enkele persoonlijke ontgoochelingen, die hij moet ondergaan en die het "beschaafde" van de Westerse wereld sterk relativeren. Ondanks een soms ernstige ondertoon, is* Neekibo *beslist geen zwaar verhaal. Het scenario van Dieter bevat zelfs meer humor dan ernst, maar Dieter weet een vermakelijk verhaal prima te kombineren met het uitdragen van een zekere levensvisie.*
De kombinatie van humoristische en realistische verhaalelementen kenmerkt ook het tweede en derde album van de serie. In Grisnoir, *het tweede deel, ontwikkelt de tekenstijl van Plessix zich in een realistischer richting. De personages verliezen gedeeltelijk hun humoristische uiterlijk en de decors worden nog fijner gedetailleerd. Deze wijziging komt de strip zeker ten goede*
In Grisnoir *probeert Pat op de Britse Kanaaleilanden bij te komen van de verwikkelingen in Afrika, die hij machteloos heeft moeten aanzien. Hij raakt echter betrokken bij de ontvoering van een jongetje door diens moeder, die het verlies van de voogdij over haar kind na haar echtscheiding niet kan aanvaarden. Met betrekking tot de komische noten is een glansrol weggelegd voor de hond van Pat. Een sterk punt van dit album is, dat de persoonlijke verhoudingen tussen de diverse hoofdpersonages nog beter worden uitgewerkt en dat Dieter er in slaagt om een fraaie reeks van zeer verschillende, maar levensechte personages te scheppen.*
Jikuri, het derde deel, is wat stijl en inhoud betreft vergelijkbaar met Grisnoir. *Alleen de plaats van handeling verschuift naar Mexico. Elke verdere opmerking over de inhoud van dit album zou teveel verraden, dus laten we het hierbij.*
De geslaagde samengang van humor en realisme, de mix van avontuur, relationele ontwikkelingen en slapstick, vormt de basis van een originele en aantrekkelijk getekende serie, die de potentie heeft om uit te groeien tot een sukses. Om kennis te maken met de tekenaar, volgt hierna een kort vraaggesprek.

Aan je tekenstijl valt moeilijk te zien wie je geestelijke vaders zijn.

Er zijn veel grote auteurs die een stempel op mijn werk hebben gedrukt: Franquin, Hergé, Moebius, alle grote namen.

Jikuri

Ben je beïnvloed door Loisel?

Ik houd erg van zijn stijl, maar ik geloof niet dat er waarneembare invloeden van zijn techniek terug te vinden zijn in mijn esthetische ontwikkeling. Dankzij hem durf ik mijn tekeningen te verknippen en over elkaar te monteren. Hij heeft me geleerd dat er geen noodzaak bestaat om mooie illustraties te maken, maar wel om je een doeltreffende stijl eigen te maken.

Jouw tekeningen kennen een groot contrast tussen humoristisch getekende personages met ronde vormen en grote ogen enerzijds en realistisch, met dunne lijnen getekende achtergronden

Neekibo

Neelkbo

anderzijds. Is dit een bewuste techniek om hen beter tegen de achtergrond uit te laten komen?

Neen. Ik stam van de humoristische tekening af, van de tekeningen met de grote neuzen. In de eerste *Patje van het Groenewoud* zag het decor er veel humoristischer uit, minder realistisch dan nu. De overgang kwam in het tweede deel, *Grisnoir,* op advies van Dieter en Isabelle Rabarot, mijn inkleurster. Dit tweede album kenmerkt zich door het voordeel van een zorgvuldige dokumentatie. We hebben zoektochten door Bretagne ondernomen, al fotograferend en schetsend. Ik had de beschikking over een zeer nauwkeurige dokumentatie en dat heeft zijn weerslag gehad op de lijnvoering, op mijn stijl.

Gebruik je een speciale techniek? Werk je bijvoorbeeld met calqueerpapier?

Ik denk dat alle tekenaars wat dat betreft het zelfde zijn: ze proberen verschillende technieken uit, totdat ze er een vinden die hen interesseert. Ik heb lang met een soort overtrekpapier gewerkt,
waarmee ik de tekening overtrok voor ik ging inkten. Dat duurde te lang. Daarna legde ik een doorschijnend vel op mijn schetsen en inkte ik op het transparante vel. Die techniek bevalt me momenteel evenmin meer. Nu ben ik terug gekeerd naar een meer traditionele werkwijze: ik inkt mijn potloodschetsen rechtsreeks in.

Maak je veel schetsen en studies?

In het begin deed ik dat wel. Tot mijn grote spijt maak ik er tegenwoordig minder, wat aan de laatste twee delen van *Patje van het Groenewoud* te zien is. Ik zou graag meer werk maken van de voorbereiding.

Hoe is het personage Patje van het Groenewoud ontstaan?

Hij bestaat al heel lang. We zijn er jaren geleden mee naar de Franse uitgever Milan gestapt. Die was geïnteresseerd, onder de voorwaarde dat ik wijzigingen aanbracht. Oorspronkelijk werd Patje voorgesteld als een ambassademedewerker in Indonesië. Milan

Neelkbo

heeft zowel Dieter als mij gevraagd om er een jongen, een kindheld, van te maken, zodat kinderen zich daar beter in konden herkennen. Dat paste beter bij het uitgavebeleid van dat bedrijf. Die verandering is niet zonder gevolg gebleven, want uit het oorspronkelijke personage is Benjamin ontstaan, de held uit *La déesse aux jeux de Jade.* (De godin met de ogen van Jade *is niet in het Nederlands vertaald, red.)*

Waar gaat het vierde deel over?

In dat album gaat Pat in de Verenigde Staten op zoek naar zijn vader. Hij zal hem snel achterhalen en er achter komen, dat deze zich beweegt in troebele, extreem-rechtse kringen. Uiteindelijk is Patje op zoek naar zijn eigen innerlijke evenwicht.

Jkun

Bovenstaand vraaggesprek is gebaseerd op een interview van Pierre Polomé met Plessix, dat eerder werd gepubliceerd in het achtste nummer van het Franse stripinformatieblad Rêve-en-Bulles. Vertaling en bewerking: Paul van Gremberghen.

Jkun

HET LAATSTE ◎ORDEEL

Jonathan Cartland 10: Het schuilhol van de duivel (Blanc-Dumont/Harlé)

Jonathan Cartland vulde in 1974 het gat dat een in coma geraakte Blueberry achterliet, maar week al snel af van het voor die tijd gebruikelijke western-idioom. Niet alleen is de door Laurence Harlé gekreëerde held zeer feilbaar en dikwijls een willoze speelbal van het lot en zijn omgeving. Bovendien worden in toenemende mate de verhalen bevolkt door Indianen en vers gearriveerde immigranten in plaats van door stoere cowboys. Meer dan welke andere western-serie ook, beschrijft *Jonathan Cartland* de tumultueuse ontstaansgeschiedenis van een bizarre natie.
Hoewel de delen zich uitstekend afzonderlijk laten lezen, vormen ze een duidelijke keten van opeenvolgende gebeurtenissen, hetgeen het realiteitsgehalte in sterke mate verhoogt. Daardoor blijven wonderbaarlijke en soms magische scènes voorstelbaar en invoelbaar.
Na zes jaar is eindelijk weer een nieuw deel van de *Cartland*-saga verschenen. In *Het schuilhol van de duivel* wordt de trilogie afgerond die met *De schaduw van het leven* begon. Jonathan Cartland trekt naar Californië om de rijke Violante Morales de dood van haar man te melden. Dit is de plausibele hefboom voor een ijzersterk scenario van Harlé. Ook nu weer weet zij een hecht doortimmerd plot te verfraaien met treffende symbolen. Rottende en bloedende dierenkadavers zijn bijvoorbeeld een weergave van de voosheid van de Morales-grandeur. Daarnaast duiken steeds kleine, ironische tussenscènes op, die even de zwaarte uit het verhaal halen. De spanning in het album wordt vooral opgeroepen door de relaties tussen de hoofdpersonen. De scenarioschrijfster heeft het talent om zonder al te veel zichtbare aktie een boeiend verhaal te vertellen.
De ambachtelijke tekeningen van Michel Blanc-Dumont zijn in hun heldere degelijkheid de ideale ondersteuning en verduidelijking van het diepgaande scenario. Ongetwijfeld is met *Het schuilhol van de duivel* een van de beste albumuitgaven van dit jaar verschenen. *(Jef)*

Uitg. Dargaud; f 9,50/BF 190; 57 platen, kleur.

"De Vrijheid" vaart uit - Avonturen met Kapitein Rob (Van der Stoel)

"De Vrijheid" vaart uit is eigenlijk een heel raar boekje. Het valt nauwelijks in een categorie onder te brengen binnen de secundaire stripliteratuur. Het laveert tussen de uitersten van dit genre in. Je zou het kunnen omschrijven als een naslagwerk in de vorm van een leesboek. Het bevat een enorme hoeveelheid feitelijke en nuttige informatie, die door de vorm echter niet altijd even gemakkelijk is terug te vinden, en is daarnaast een zeer persoonlijk en subjectief verslag van een langdurige fascinatie voor een fenomeen. Dat deze ver uiteenliggende elementen elkaar eerder versterken dan teniet doen, is te danken aan de sympathieke, open schrijfstijl en het ontbreken van elke pretentie van de kant van de schrijver.
Het boek bevat een aantal "persoonlijke" hoofdstukken, waarin we in detail kennis kunnen nemen van het opgroeien van de schrijver in de gereformeerde jaren vijftig, de totstandkoming (en restauratie) van zijn stripcollectie, tot en met zijn door *Kapitein Rob* aangewakkerde zeilactiviteiten. Voor een deel wel erg particuliere herinneringen en opvattingen, maar voor een groter deel een zeer herkenbaar verhaal voor veel striplieffebbers, en niet alleen voor die van de generatie van de schrijver.
Daarnaast gaat Van der Stoel in op verschillende aspecten van de strip. Zo zijn er hoofdstukken gewijd aan onderwerpen als het realiteitsgehalte van de strip, de science-fictionelementen in *Kapitein Rob* en het vermeende racisme in deze strip. Dit wordt aangevuld met portretten van de stripheld zelf, van aartsvijand Lupardi en van de maker Pieter Kuhn. Ook de bronnen die deze gebruikte komen aan bod. Daarnaast wijdt Van der Stoel kritische beschouwingen aan eerder gepubliceerd materiaal over *Kapitein Rob*. Tot slot snijdt de schrijver nog wat "omliggende" onderwerpen aan, zoals het verschil tussen piraten, kapers en zeerovers, en een (wel erg) gedetailleerde geschiedenis van de VOC. Uiteraard

Noemden w| **De Pinguins deel 1** en **deel 2** nog onvolprezen en in de nabijheid verkerend van de Grootste Genialiteit aller Tijden, **De Pinguins deel 3** overtreft zeker [illegible] doxaal dit ook moge klinken, moeiteloos.
Wisten wij **vanderMeij's** kunn[illegible] classificeren, met de middels termen als Kunst me[illegible] Grootste G en GODDELIJK[illegible] bij **De Pinguins** [illegible] hiervoor noodzakelijk[illegible] Wisten wij **vanderMe**[illegible] classificeren middels [illegible] met de Grootste G[illegible] bij **De Pinguins** [illegible] De hiervoor[illegible] worden [illegible] ieder superlatief [illegible] Waar Windig en de Jo[illegible] tevreden achterover [illegible] beginnen, [illegible] waardoor de k[illegible] tussen [illegible] schrijnende e[illegible] verzengen [illegible] zich plaatst op eenzamen [illegible] Moge Hij en Zijn Werk daar[illegible]

De Pinguins deel 3 - Uitg. Amice/Sherpa (12,5) 48 [illegible]

ontbreekt een literatuurlijst en een complete titellijst van de *Kapitein Rob*-verhalen niet. Het geheel is ruim (en adequaat) geïllustreerd. Daarmee is het een beetje een boek-van-van-alles-en-nog-wat geworden, met hier en daar een voor velen wat langdradige uitweiding, maar voor wie niet bang is om eens een hoofdstukje over te slaan een boeiend en leesbaar werkje. En voor de liefhebbers van *Kapitein Rob* een klein schatkistje. *(Johan)*

Uitg. Sherpa; ƒ 29,95/BF 599; 159 p ; geïllustr.

De kronieken van Panchrysia 1: De vlucht (Ferry)

Nadat de Vlaamse auteur Ferry van Vosselen uit onvrede met scenarist Jean-Luc Vernal besloten had te stoppen met zijn redelijk populaire reeks *Ian Kaledine*, stortte hij zich op een geheel eigen serie: *De kronieken van Panchrysia.* Het eerste deel, *De vlucht,* ligt nu in de winkels.

Na het wezenl… **Pinguïns deel 1** van de geniale hand van **Bert**… …an al vlot … het niet mi…er briljante **De Pi**… …elijke pooldiertjes Ging … en een ha… …s een zeelu… …haar weten bij z… …n …n de zuidpool- …n s… …zinn… **De**… …n de wateren vijft… …n h… …n …scherpzinnig en opv… …ing **deel 1** nog over de rel… …en een haai (vo.gens **vanderMeij** zelf… …kennis …zijn lezers… …eeft hij z… …hde … …weten neer te leggen. **De**… …ander… …tend ov… vijftal pinguïns op… …ereld… …aar n de fa… …poo wate- ren in het bijzonder … …n hun … …s gade slaan en scherpzinnig en opvallend humoristisch bec… …mentariëren

Niet al een leidt dit … …oolkom… …ne kolder eke taferelen, ook ontroering speelt in … …t overigens goedverzorgde album een niet onbelangrijke rol.

Want niet alleen w… **vanderMeij** de onderbuik buitengewoon vaak te beroeren, ook de ogen en dan de traanbuizen in het bijzonder lopen door **vanderMeij's** toedoen meer dan regelmatig vol tot overvol en meer dan eens over.

Lezen dus!

De Pinguïns deel 1 Uitg. Sherpa, ***uitverkocht!***
De Pinguïns deel 2 - Uitg. Sherpa, ƒ 12,50, 48 pag.; zw w

Het album bevat alle ingrediënten van een doorsnee jongensboek. Hoofdpersoon Sam ontsnapt uit het weeshuis waar hij slecht behandeld wordt en ontmoet de schone Eline, die inwoont bij haar boze stiefoom. Deze stiefoom houdt zich bezig met alchemie en duivelsaanbidding. Sam wordt meegesleept in een 'geheimzinnig avontuur' over de zoektocht naar de beschaving van Panchrysia, waar de legendarische bron des levens en de steen der wijzen te vinden zouden zijn.

Ferry's scenario is al met al weinig origineel en weinig boeiend. Dit laatste is met name te wijten aan de personages, die niet meer zijn dan de uitgemolken clichés die we in iedere jeugdserie tegenkomen. Bovendien doen de figuren ook nog eens op een storende manier aan overacting.

Daarnaast is ook Ferry's tekenstijl alles behalve spannend. Door de dunne, broze inktlijntjes en het gemis van schaduwen, ogen zijn pagina's priegelig en saai. Zijn kennis van de anatomie is ook verre van perfekt, zodat een hond op het ene plaatje wat weg heeft van een everzwijn en op het volgende meer lijkt op een uitgemergeld beertje.

Toch heeft *De kronieken van Panchrysia* genoeg aanzetten in zich om in de volgende delen uit te groeien tot een aardige reeks. Als Ferry er in slaagt de fantasy-elementen uit het verhaal om te bouwen tot een pakkend en vooral origineel universum waarin de

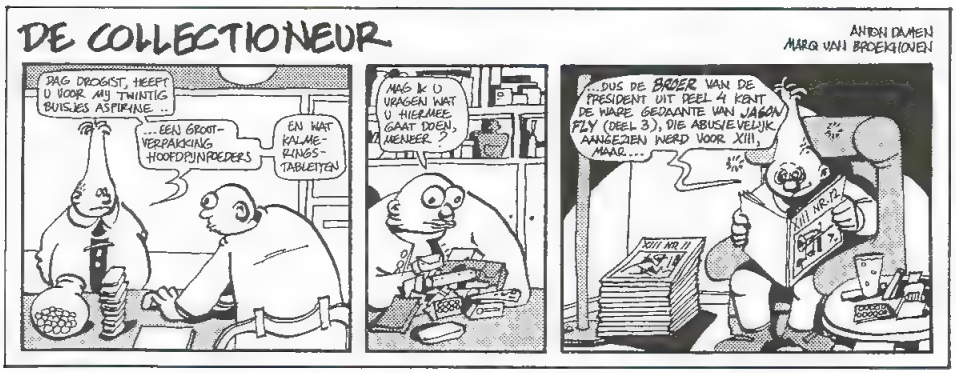
DE COLLECTIONEUR
ANTON DAMEN
MARC VAN BROEKHOVEN
DAG DROGIST, HEEFT U VOOR MY TWINTIG BUISJES ASPIRINE...
...EEN GROOT-VERPAKKING HOOFDPIJNPOEDERS
EN WAT KALME-RINGS-TABLETTEN
MAG IK U VRAGEN WAT U HIERMEE GAAT DOEN, MENEER?
...DUS DE BROER VAN DE PRESIDENT UIT DEEL 4 KENT DE WARE GEDAANTE VAN JAGON FLY (DEEL 3), DIE ABUSIEVELIJK AANGEZIEN WERD VOOR XIII, MAAR...
XIII NR. II
XIII NR. 12

hoofdpersonen hun avonturen beleven, kan de serie het niveau van de zoveelste, afgezaagde jeugdstrip nog wel ontstijgen. Dan moet er echter ook flink geschaafd worden aan de personages en de tekenstijl. De manier waarop de auteur met dit eerste deel is omgegaan, laat nog veel te wensen over. *(Hans)*

Le Lombard; f 11,25/BF 210, 46 pl.; kleur; zachte kaft.

De brieven van Krivtsov (Jigounov)

Op een koude winterdag raapt Anton een uitgegleden oude man op van de straat en brengt hem naar huis. De man is een veteraan uit de Tweede Wereldoorlog en heet Alexej. Aanvankelijk wil Anton meteen weer vertrekken, maar dan ontmoet hij Lida, de aantrekkelijke jonge buurvrouw van Alexej, en besluit Anton nog wat langer te blijven. Als hij drie dagen later weer langs komt, is Alexej net bedreigd door iemand die wat oude brieven van een inmiddels gestorven oorlogsvriend van Alexej wil hebben. Anton en Lida gaan op onderzoek uit.

De brieven van Krivtsov is het debuutalbum van de 26-jarige Moskoviet Youri Jigounov. Volgens zijn uitgever Le Lombard stond hij op een goede dag voor de deur van hun kantoor in Brussel met een volledig stripverhaal onder zijn arm. Het enige wat nog gedaan moest worden, was het bijschaven van de dialogen.

Het resultaat is een pretentieloze, degelijke strip, waarin wat spanning en wat humor elkaar in een vlot tempo afwisselen. Het is zoals Anton het zelf zegt aan het eind van het album: *"Een geheimzinnige brief, een gewapende boef, een slaapmiddel in de koffie, achtervolgingen... kortom, een detectiveverhaal zoals ik ze graag lees."*

Jigounov heeft met *De brieven van Krivtsov* dan ook een heel aardig debuut afgeleverd. De enige aanmerking op het album is, dat Lida aan het eind van het verhaal de boef zijn masker van het hoofd trekt om zijn gezicht te zien, terwijl ze even later zegt hem al eerder te hebben herkend. Zo'n onzorgvuldigheid in het scenario is bij een debuut echter te vergeven.

De brieven van Krivtsov is geen bijster origineel album geworden, maar het is een leuk verhaal, het ziet er leuk uit en het leest lekker weg. Wat wil je nog meer op een druilerige zondagmiddag? Een kop warme chocolademelk misschien? *(Hans)*

Le Lombard: f 24,95/BF 495; 46 pl.; kleur; harde kaft

Parispolis: Vroeger is dood (Nuyts/Marcus/Matton)

Vroeger is dood van Ronny Matton, Marcus Hoogveld en Dirk Nuyts is een mooi voorbeeld van hoe samenwerking bij het maken van een strip mis kan lopen. Zorgvuldig zijn de te onderscheiden fasen van het ontstaan van een stripverhaal over de makers verdeeld, maar aan het resultaat is slechts af te zien dat er op de verkeerde manier is gezwoegd. Het scenario van Ronny Matton is vlak en voert nergens heen. Als aanzet worden de lezers voor raadsels gesteld en raakt de hoofdpersoon steeds meer in de problemen. Op het moment dat het verhaal goed op gang komt, is het album echter

Nog altijd worden wij geplaagd door
lende briefschrijvers die niets ande
pie dit en stripple dat".
Kijk, laten w
we tenslot
of niet?
Dus late
strip
abbo
heet d
gewo
Dus n
rotzo
tw
PLOP
AU
ELATCH!!!
FLUFFFFFPP!!
AAAH!!
T'WAS MAAR EEN GEINTJE !!!
T'WAS MAAR EEN GEINTJE !!
ssiekers De Pinguins deel 1, 2 en 3
neid grenzende hand van de
end gebeuren tot een ingetogen,
ijven.
r ligt er in vrijwel iedere winkel van
volutie: De Pinguins deel 4 !!!
hele Over ingen en Mijmeringen heeft de Meester
aan de meer dan voldoening brengende delen 1, 2 en 3
vierde deel te moeten toevoegen.
ten wij eerst dat zulks eenzame, gor
rin de eerste delen verkeerden r
roeren zouden zijn door welkier
bout moesten wij beke net Kos
ze nietswaardige kwam !
niets is het nu pas da wij er een bescheiden w an
wagen.
n heeft het Boek der Boeken onder handberei
het Hart", "In ons Hart gesloten" zijn hier zeke
rden !
en deel 4 alle striplectuur s
ur an sich",
en deel 4 dit alles m
Kunst, Diepzin
Istentialisme,
Expressionisme, Kosmos, Zen, Tao, M
ca en Spiritualiteiën,
Neen...
Naast dit alles weet vanderMeij er ook schijnbaar moeiteloos
het heikele punt van Wereldproblematiek Meesterlijk,
zijn geheel eigen Wijze, in te betrekken.
Voor ons eindigt hier de noodzaak tot enig verder stripwerk.
VanderMeij zet hier voor eens en altijd de absolute, definitieve
punt achter het fenomeen Wereldliteratuur !!!
De Pinguins forever !!!
De Pinguins deel 4 - Uitg. Amice/Sharpa; f 12,50, 48 pag ; zw-w.

Noemden wij **De Pinguins deel 1** en **deel 2** nog onvolprezen en in de nabijheid verkerend van de Grootste Genialiteit aller Tijden, **De Pinguins deel 3** overtreft ze [illegible] dit ook moge klinken, moeiteloos.
Wisten wij **vanderMeij's** kunn[illegible] classificeren middels termen als Kunst me[illegible] met de Grootste G en GODDELIJK[illegible]
bij **De Pinguins** [illegible] De hiervoor noodzakelijk[illegible]
Wisten wij **vanderMe**[illegible] classificeren middels [illegible] met de Grootste G[illegible]
bij **De Pinguins**[illegible]
De hiervoor[illegible]
worden
ieder superlatief
Waar Windig en de Jo[illegible]
tevreden achterover le[illegible]
beginnen,
waardoor de k[illegible] tussen [illegible] een schrijnende e[illegible] verzengen[illegible] derwijl zich plaatst op eenzamen [illegible]
Moge Hij en Zijn Werk daar[illegible]

De Pinguins deel 3 - Uitg. Amice/Sherpa, (12,5), 48 [illegible] w

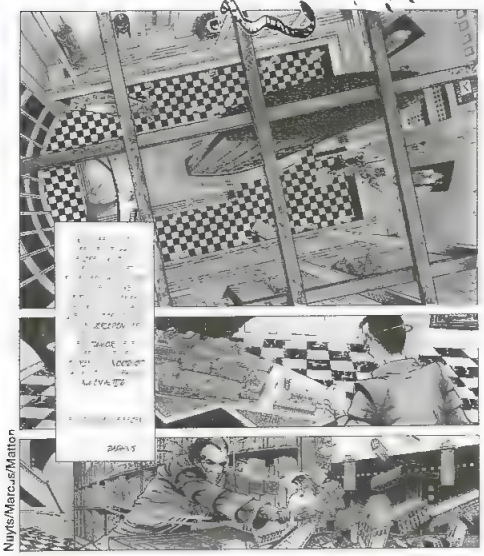

Nuyts/Marcus/Matton

vol. Het verhaal zal wel degelijk een spanningsboog kennen, maar Matton verzuimt in dit eerste deel de zelfde verhaaltechniek in te bouwen
Marcus Hoogveld heeft als decortekenaar aan de tekenfilm *Taxandria* van Servais en Schulten meegewerkt. Wat hij helaas vooral van zijn werkgevers heeft overgenomen, is de zielloze starheid zonder dit op een of andere manier te kunnen kompenseren. De inkleuring van Matton haalt dermate het reliëf uit de tekeningen, dat dikwijls slechts moeilijk leesbare puzzeltjes overblijven. Dirk Nuyts past zich als inkter moeiteloos aan bij de ongewilde pogingen om het de striplezer zo moeilijk mogelijk te maken. Dit is ekstra betreurenswaardig als we zijn schetsen voorin het album zien. Duidelijk wordt dan dat zijn fraaie tekeningen doodgeïnkt zijn.
Toch zijn het niet de individuele bijdragen die van *Vroeger is dood* een teleurstellend album maken; het is de dodelijke kombinatie van al deze logge handarbeid. Het verhaal is door de makers doodgeknuffeld. *(Jef)*

Uitg. Farao/Talent; ƒ 16,50/BF 350; 50 platen; kleur; ook verkrijgbaar in luxe uitgave

ZEKER LEZEN

Giuseppe Bergman (Manara)

Het bizarre noodlot van de Italiaanse stripmaker Milo Manara is, dat hij prachtige vrouwen kan tekenen en dat ook dolgraag doet. Alsof het een onbedwingbare verslaving betreft, levert hij het ene superieur getekende pornografisch werkje na het andere af en vaart iedereen er wel bij. Manara is erotiek en pornografie en voor iets anders lijkt weinig ruimte over te blijven. Toch is Manara ook de maker van een schitterende serie avonturen rond de rusteloze Giuseppe Bergman.
Het menselijk doen en denken wordt bepaald door twee instinktieve drijfveren: de overlevingsdrang van de soort en de overlevingsdrang van het individu. Het ene uit zich in een allesbeheersende behoefte aan sex en het andere in een slechts licht sluimerende agressie. In onze volgepakte en streng gereguleerde samenleving is echter aan een al te uitbundige voortplanting noch aan overmatige geldingsdrang enige behoefte. De enige manieren om aan het keurslijf te ontkomen, zijn sexuele buitensporigheid en zelfgezocht avontuur. De avonturen van de onzekere, door driften gedreven Bergman zijn een langgerekte metafoor voor de patstelling waarin de Westerse beschaving terecht is gekomen.
Vier albums heeft de stripmaker nodig om ons zijn visie uit de doeken te doen. De rusteloze zoektocht naar een doel in het vastgelopen bestaan van Manara's alter ego Giuseppe Bergman begint met een oproep om op avontuur te gaan. Aan de hand van de ironische leermeester HP doet Bergman zijn eerste wankele stappen, die naar niets anders dan een onherroepelijk einde kunnen voeren. Als een aaneenschakeling van geheimzinnige initiatieriten volgen de magische gebeurtenissen elkaar op. De albums laten zich in een steeds bredere kontekst lezen. Beginnend bij het zoeken naar een idool in *HP en Giuseppe Bergman*, wordt via *Een schrijver op zoek naar zes personages* al in het derde deel, *Dies Irae*, het naderend noodlot voelbaar. In *Dromen Misschien* laten de akteurs zich bijna willoos naar een onherroepelijk einde voeren.
Het klinkt allemaal ronkend, pretentieus en hoogdravend, maar dit is Manara, man! De geschiedenis van Giuseppe Bergman wordt verteld met de lichtvoetige penvoering van een begenadigd stripmaker. Het overduidelijke plezier waarmee Manara zijn talenten de vrije teugel geeft, maken de zware vertelling alleszins verteerbaar. Fijne inktlijnen in zwart-wit stellen hem in staat zijn verhaal te overladen met symboliek, metaforen en parabels. Moeiteloos uitgevoerde stijlbreuken in het scenario en de tekeningen geven de lezer gelegenheid afstand te nemen. Ironische wendingen en een geamuseerde detaillering stellen de maker zelf in staat afstand te nemen. De verhalen laten zich dan ook op diverse niveaus lezen: als een spannend avonturenverhaal, als een ontwikkelingsroman of als een apocalyptisch schlemielenepos. En altijd zijn er weer die prachtige vrouwen. *(Jef)*

Uitg. Casterman, In de serie Giuseppe Bergman verschenen. HP en Giuseppe Bergman, Een schrijver op zoek naar zes personages, Dies Irae en Dromen misschien, slappe kaft, zwart-wit.

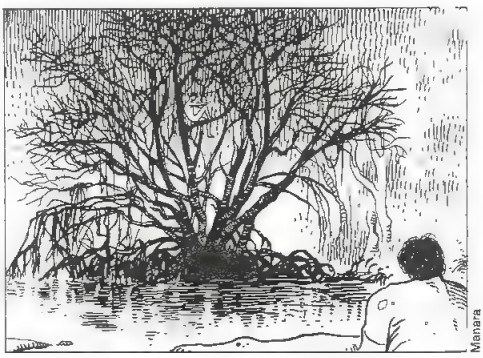

Manara

PRIKBORD

Het aprilnummer van **Zone 5300** belooft erg interessant te worden. Naast tien pagina's met een zwart-witstrip van de Italiaanse virtuoos **Mattotti** (titel: *Een zienswijze)* ook een verhaal van de in opspraak geraakte Amerikaan **Mike Diana.** Het Nederlandse publiek zal nu eindelijk zelf een oordeel kunnen vellen over zijn in de VS verketterde strips. Verder in dit nummer werk van twee nieuwkomers. Marianne Eijgendaal maakte de strip *Winterstop* en Jan Willem van den Ban *Ricky en Rucky.*
In het meinummer worden de lezers van Zone onder andere getrakteerd op een nieuw verhaal van **Jeroen Steehouwer,** een humoristische strip van Marcel Ruijters op scenario van collega Matthias Giesen, grappen van Gummbah en een artikel over erotische films uit Japan, de zogenaamde pink movies. Lekker. HvS

Bij Lombard verschenen jaren geleden informatieve boeken over enkele van de meest bekende auteurs, die bij deze uitgever publiceerden, zoals Hergé, Jacobs en Derib. Momenteel wordt bij Le Lombard gewerkt aan een dergelijk boek over **Rosinski.** PvG

Enige nummers geleden meldden we in deze rubriek dat in Tilburg een stripboek was verschenen onder de titel *Terreur over Tilburg.* In het verhaal speelt de stad zelf een rol. De uitgave staat niet op zichzelf. Breda heeft sindsdien brand beleefd, in Roosendaal is kabaal geweest en in Den Bosch een draak. Ook Utrecht heeft nu haar op maat gesneden stripramp: **Ufo's boven Utrecht.** De serie blijkt een idee te zijn van een uitgeverij KBU in Oisterwijk, die gemeenten aanschrijft met het voorstel hen via een strip te promoten. De Utrechtse aflevering moet, ondanks hevige sponsoring van gemeente en middenstand, nog altijd *ƒ* 12,50 kosten. JN

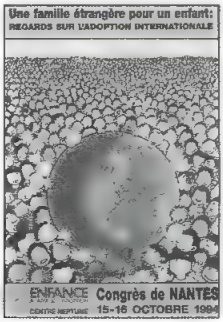

Tardi

In de Franse pers verschijnt met de regelmaat van de klok fraai illustratiewerk van **Tardi.** Het is onmogelijk aan al deze **prenten** aandacht te besteden, maar deze willen we jullie niet onthouden: voor een congres over internationale adopties eind vorig jaar tekende Tardi een affiche, waarop de wereldbol wordt omringd door ontelbare adoptiekindertjes. Aandoenlijk en nog steeds verkrijgbaar. Voor FF 100 krijg je er drie (!) thuisgestuurd. schrijven naar Fédération Enfance et Familles d'Adoption, 3 Rue Gérando, 75009 Parijs. PvG

De pensionering van tekenaar **Berck** brengt zijn stripheld Sammy geen rust. De serie zal worden voortgezet door **Jean-Pol,** die met name onze Vlaamse lezers zullen kennen van zijn serie *Annie en Peter.* PvG

In het Frans verschenen onlangs in album het vervolg op *Adios Palomita,* **Trio Grande 2: 500 fusils** (Lamy/Vatine/Cailleteau/ Duval), **De zon der wolven 3: Le loup bleu** (Qwak), **Malefosse 8: L'herbe d'oubli** (Bardet/Dermaut) en **Orion 2: Le styx** (Shirow/Martin). Binnenkort komen daar nog bij: **Witte nacht 4** (Neuray/Yann), **De waters van Dodemaan 6** (Adamov/Cothias) en - na een afwezigheid van zeven jaar en niet meer bij Casterman - **Stefan 8: Pondicherry filiation fatale** (Ceppi). PvG

Goed nieuws voor de liefhebbers van de stripbewerkingen door **Tardi** van de *Nestor Burma*-verhalen van **Malet:** Tardi gaat opnieuw een roman van deze schrijver omzetten in een strip. De titel luidt: *Casse pipe à la Nation.* PvG

Nadat **Derib** met *Jo* een verhaal heeft gewijd aan aids, pakt hij binnenkort een andere problematiek aan. In *Sandra* zal Derib aandacht besteden aan prostitutie. Het valt te vrezen dat dit projekt, net als *Jo,* niet langs de gewone kanalen in Nederland zal worden gedistribueerd. Dat kan best jammer zijn, want *Jo* was - naast educatief verantwoord - een verdienstelijk stripverhaal. PvG

Tekenaar Mars heeft duidelijk de harten en het vertrouwen gewonnen van de **SjoSji**-redaktie. Zijn *Meneer Foutjes* (scenarist Kees de Boer laat de grappen sinds kort door Mars zelf maken) staat nog geen half jaar in het blad of de spin-off is een feit. In *SjoSji 7* mag bijfiguur Trix de hoofdrol spelen in eigen verhalen van drie pagina's lengte. Dit alles wordt gevierd met een introduktie vol schetsen en een voorplaat. In de filmrubriek wordt aandacht besteed aan de animatiefilm *Taxandria* middels een interview van Raoul Servais!
SjoSji 8 heeft een dinosauruscover van Aloys Oosterwijk, dus het zal de oplettende lezer niet verbazen dat het blad een *Cor Morelli*-episode bevat. Elders in het zelfde nummer raakt Pa Fortuin gelukkig weer aan de drank.
Vermeldenswaard is de start van het nieuwste *January Jones*-verhaal in nummer 10. *Het Pinkerton-draaiboek* maakte deel uit van het geaborteerde stripavontuur van het *Algemeen Dagblad* en verschijnt nu in **SjoSji**. *Franka* blijft in alle vier de nummers natuurlijk de grote publiekstrekker. JN

Stripwinkel **Sans Titre** (Avenue de Stalingrad 8, Brussel) is onder de naam *Jour de Fête* gestart met de uitgave van boekjes in eigen beheer. De eerste drie deeltjes zijn inmiddels verschenen en zijn gewijd aan de tekenaars **De Crécy, Juillard** en **Wendling.** De aflevering over de hier onbekende De Crécy bevat los illustratiemateriaal en schetsen. Die over Juillard bevat voorstudies in potlood voor zijn vorig jaar verschenen album *Het dagboek.* De aflevering over Wendling bevat twee korte, niet eerder uitgegeven stripverhalen en schetsen voor haar serie *De lichten van de Amalou.* De boekjes zijn gedrukt in een oplage van 500 exemplaren en kosten BF 595/*ƒ* 32,- per stuk. PvG

Schetsen van Wendling en Juillard

Behalve een produktief amateurstripmaker is **Reinder Dijkhuis** ook een enthousiast pionier op het gebied van digitale media. Hij stuurde ons de volgende data over **middeleeuwse toestanden op de superinfohighway**: "Reinder Dijkhuis, tekenaar en auteur van *De rovers van Clwyd-Rhan*, heeft zich bij de tientallen, of misschien al honderden, striptekenaars gevoegd die hun werk publiceren op het informatie-uitwisselingsysteem World Wide Web. Het derde *Rovers*-album, *De Steen des Opstoots*, wordt voorgepubliceerd op de volgende home page:
http://www let.rug.nl/dist/a_stuff/rovers.htm.
Computergebruikers met een Internet-aansluiting en de juiste media-software kunnen via dit adres elke week een nieuwe pagina zien van *De Steen des Opstoots*, de auteur of de W.W.W.-uitgever Age Mooy persoonlijk commentaar sturen, en hun naam plus commentaar in een gastenboek zetten. Wanneer *De Steen des Opstoots* afgelopen is zal worden begonnen met het beschikbaar maken van het oudere materiaal... en natuurlijk het vierde album, als dat er komt.
Naast zijn eigen werk heeft Reinder Dijkhuis ook een versie van het stripblad *Impuls* op het Web geplaatst. Die is te vinden op:
http://www.let.rug nl/dist/rd_stuff/impuls.htm. Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Reinder Dijkhuis, Celebesstraat 48-b, Groningen, 050 - 775 330."

Crespin, in 1980 doorgebroken met de na-de-bom-verhalenbundel *Armalite 16* en momenteel onder kontrakt van Arboris voor de Nederlandse vertaling van zijn meest recente serie *Troubadour*, heeft twee nieuwe projekten op stapel staan. Op scenario van **Dhoyen** volgt een reeks van maar liefst negen delen over Faust. Crespin begint bovendien aan een stripbewerking van het Evangelie volgens Marcus, op scenario van de gelijknamige heiligman. PvG

Le Lombard heeft plannen om enkele oudere suksesseries nieuw leven in te blazen. Het gaat om **Jonathan** door Cosey, **Jugurtha** door Franz en Vernal en **Robin Hoed** door Turk en De Groot. Begonnen wordt met laatstgenoemde reeks. Nog eind dit jaar moet een nieuw album van *Robin Hoed* verschijnen. PvG

Alle fatsoensrakkers kunnen binnenkort weer hoog de gordijnen in, want na een stilte van tien jaar heeft **Liberatore** het tekenwerk voor het derde album van **Ranx** hervat. Na het overlijden van scenarist Tamburini in 1985, hield Liberatore de serie voor gezien. Inmiddels heeft hij de draad echter weer opgepakt met de hulp van schrijver Alain Chabot. Het vervolg van deze haast tot een cultstatus verheven strip met een overdosis aan sex en geweld, moet nog dit jaar het licht zien. PvG

Het blijft heerlijk schrijven over superhelden. De markt met vakboeken blijkt nog niet verzadigd te zijn. Of het 443 pagina's tellende **Encyclopedia of superheroes** van Jeff Rovin (Facts on file publications, ISBN 08160-1168-0) het standaardwerk is waar iedereen op zit te wachten, moet echter nog blijken. De helden zijn alfabetisch op naam terug te vinden, regelmatig wordt er een zwart-wit of kleurenillustratie bijgevoegd. De superhelden worden beschreven in heuse biografieën waarin de volgende feiten besproken worden: alter ego, eerste publicatie, beroep, kleding, uitrusting, wapens en de belangrijkste citaten.
Ook de bijlagen hebben hun charme. Een fraai voorbeeld is bijlage A. Hierin is de hoofdrol gereserveerd voor "superhero teams". Ook aan de "obscure or borderline" is een aparte bijlage gewijd.
Men kan een held zo gek niet verzinnen, of hij komt voor in dit werk, tot en met de "superaugurk" toe. De titel had alleen niet zo "super" gehoeven nu ook Tarzan, Sheena en de Lone Ranger de eer hebben "genoemd" te worden. Oftewel, meer informatie dan verwacht. En da's mooi meegenomen voor zo'n slordige honderd piek. KvW

Inktvis Prutdokter

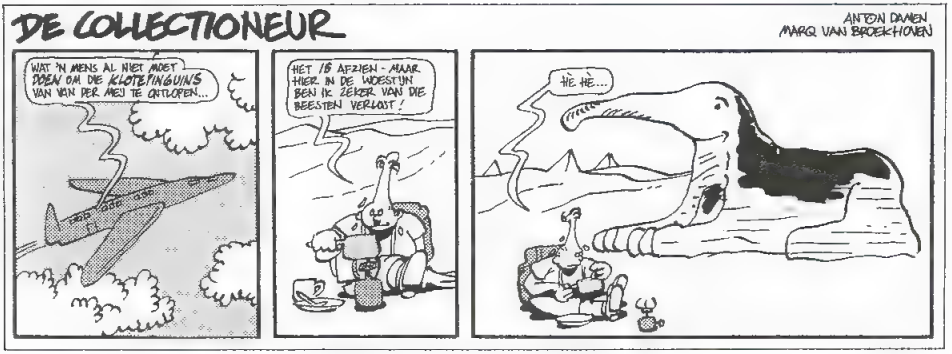
DE COLLECTIONEUR
ANTON DAMEN
MARC VAN BROEKHOVEN
WAT 'N MENS AL NIET MOET DOEN OM DIE KLOTE PINGUÏNS VAN VAN DER MEIJ TE ONTLOPEN...
HET IS AFZIEN - MAAR HIER IN DE WOESTIJN BEN IK ZEKER VAN DIE BEESTEN VERLOST!
HE HE...

Van Gulik

De tekststrip *Het lijk onder de klok* zou je een "Chinese Maigret" kunnen noemen. Het is een van de vele *Rechter Tie*-verhalen, die auteur **Robert van Gulik** baseerde op oude Chinese rechtszaken. De verhalen verschenen eerst in boekvorm en naderhand, vanaf 1962, in stripvorm in meerdere dagbladen. In boekvorm is *Rechter Tie* helaas niet meer verkrijgbaar - een idee voor een uitgever misschien? Zeker nu er hernieuwde belangstelling is voor de schepper van deze Chinese held.
Drs C.D. Barkman, diplomaat en sinoloog, en Drs H. De Vries-Van der Hoeven, eveneens sinoloog, publiceerden een biografie over de schrijver van de *Rechter Tie*-verhalen. **Een man van drie levens** geeft in 319 pagina's een goed beeld van het leven van deze diplomaat, sinoloog en bovenal auteur (Forum, Amsterdam, ISBN 90-225-1650-4, ƒ 39,90). Robert van Gulik had, voordat hij in 1962 met Frits Kloezeman ging samenwerken niet veel ervaring met het medium strip. Van Gulik (1910-1967) over strips : *"Ik had nooit naar die stripdingen gekeken en zag nu wel dat ik het fout had gehad. Het is een tussenvorm tussen toneel schrijven en tekst schrijven voor de film, die geweldige mogelijkheden opent voor de detective"*. De samenwerking tussen de scenarioschrijver en de tekenaar komt in de biografie slechts heel kort aan de orde. In slechts één à twee pagina's wordt er iets over verteld. *"Rechter Tie, dat ben ik !"*, schijnt Van Gulik eens gezegd te hebben (waar hebben we dat meer gehoord). De "vrouwvriendelijke" diplomaat was zeer gesteld op zijn mannelijke hoofdpersoon. Niet in het minst vanwege het feit dat Rechter Tie, drie en later zelfs vier vrouwen had, die het onderling goed met elkaar konden vinden. KvW

De plannen voor het Nederlands Stripmuseum nemen steeds konkretere vormen aan. Reeds enige tijd werden we onregelmatig op de hoogte gesteld van de steeds minder vage ideeën die in Groningen werden uitgebroed. Februari was echter de maand van de grote coming-out. Op professionele wijze kondigt het bestuur van de **Stichting Het Nederlands Stripmuseum** de geboorte aan van haar geesteskind met de officiële overhandiging van de plannen aan Marten Toonder. Het startschot ging vergezeld van een expositie van jeugdwerk van bekende stripmakers in de Oosterpoort te Groningen. Bovendien werd in een oplage van 100.000 exemplaren landelijk een museumkrant verspreid, waarin alles nog eens haarfijn uit de doeken wordt gedaan. Hier is duidelijk geen sprake van een fragiel eendagsvliegje. De luchtkastelen van het Stripschap en de waterspiegelingen van Stichting Beeldverhaal Nederland lijken in Noord-Nederland realiteit te worden.
In de stad Groningen zal - als alles goed gaat - binnen drie jaar in een verbouwd pakhuis een stripmuseum geopend worden dat onderdak wil bieden aan een overzicht van de Nederlandse striphistorie en -kultuur. Bovendien zullen er, vaak in samenwerking met de stripmusea in Angoulême en Brussel, exposities worden georganiseerd. De Stichting wil het museum daarmee een belangrijke stripinformatiebron laten zijn voor liefhebber en professionele onderzoeker. Hecht fundament voor al deze plannen is een combinatie van enthousiasme, organisatievermogen en commercieel inzicht. Enerzijds leidt dit in de museumkrant tot een verwarrende vermenging van reclameboodschappen en inhoudelijke berichtgeving. Anderzijds zorgt het ervoor dat eindelijk dat stripinformatiecentrum verrijst, waar al dertig jaar over geschreven en om geroepen wordt. JN

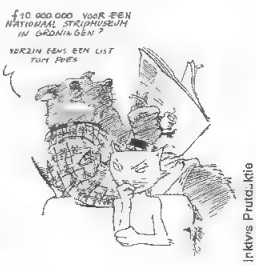

Inktvis Productie

Nauwelijks klaar met hun boek, dat zich afspeelt in de glamourwereld van Hollywood en dat nog maar net in de winkels ligt, zijn Warnauts en Raives in **(A Suivre)** alweer van start gegaan met een nieuw lang verhaal, *Les lettres d'Outremer*. Ditmaal zijn de Franse Antillen aan de beurt voor een verhaal vol mooie lijven en relationele verwikkelingen. Eveneens snel, maar van een heel ander genre, is de voorpublikatie van het tweede deel van de trilogie over **Jonas Fink** door Giardino. De afgelopen maanden verschenen in *(A Suivre)* - naast nieuwe afleveringen van de nieuwe series van onder andere Comès en Schuiten, waarover we al eerder schreven - ook enkele korte verhalen van Prado en Boucq. Origineel hebbedingetje is een zogenoemde **screen saver** van **Canardo,** die ter gelegenheid van de introduktie van een CD-Romrubriek in *(A Suivre)* met een in het blad opgenomen bon is te bestellen voor ongeveer vijf gulden. Wanneer je PC te lang ongebruikt aan staat, loopt Canardo door het beeld om rondslingerende blikjes op te rapen en leeg te drinken. PvG

In ons artikel over Giardino heb je al kunnen lezen dat hij zich de gelukkige winnaar van een **Alph-Art** voor de beste niet-Franse strip mag noemen. Tijdens de stripdagen in het Franse Angoulême begin dit jaar werden de Alph-Arts weer kwistig verstrekt. Behalve Giardino mochten ook de volgende bekende stripmakers het podium

DE COLLECTIONEUR
ANTON DAMEN
MARC VAN BROEKHOVEN
AAAH! VERSCHRIKKELIJK! DOOR BLOEDVERLIES IS DE TOTALE ONDERHERSENENHELFT AFGESTORVEN !!!
AIAIAI!
IK DOE HET NIET GRAAG HET BLIJFT EEN BOTTE TECHNIEK - MAAR ER ZIT HELAAS NIETS ANDERS OP..
LOBOTOMEER DIE HANDEL!
GOH, MENEER VAN DER MEY, HOE KOMT U NOU TOCH AAN DAT SPECIFIEKE GEVOEL VOOR HUMOR ?
EN DIE FASCINERENDE TEKENSTIJL!
DEH...
ZZL

beklimmen: **Johan de Moor** (beste humoristische strip: *La vache),* **Loisel** (publieksprijs voor *Peter Pan 3)* en **Ferrandez** (oecumenische stripprijs voor *Oriëntaals dagboek 4).* Verrassend was de grote prijs van Angoulême voor *enfant terrible* Vuillemin, bekend van zijn *Vuile grappen* en het controversiële *Hitler=SS.* De Alph-Art voor de slechtste keuze, tot slot, is wat mij betreft voor **Juillard**, die van de jury zijn zwakke *Het dagboek* de beste Franse strip mocht noemen. TD

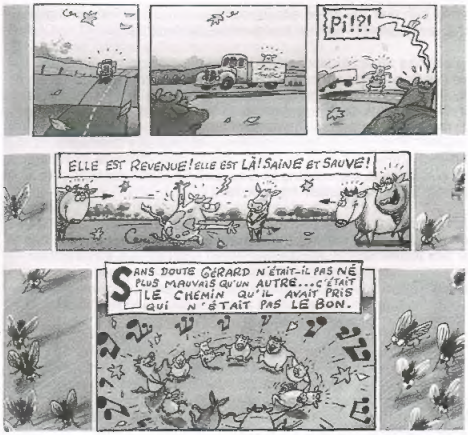
Pi!?!
ELLE EST REVENUE! ELLE EST LÀ! SAINE ET SAUVE!
SANS DOUTE GÉRARD N'ÉTAIT-IL PAS NÉ PLUS MAUVAIS QU'UN AUTRE... C'ÉTAIT LE CHEMIN QU'IL AVAIT PRIS QUI N'ÉTAIT PAS LE BON.

La vache door Alph-Art winnaar De Moor

Jong Nederlands talent presenteert zich sinds kort ook buiten het amateurbladencircuit. Zo ligt het eerste nummer **From beyond the Fridge** in de winkels, met daarin werk van enige jonge honden afkomstig van de Rotterdamse kunstacademie. *The Fridge* heeft de vorm van een Amerikaanse comic en kent daardoor volgens initiatiefnemer Chris Berg (nog) minder pretenties dan de amateurbladen. Bovendien is er in een comic meer plaats voor lange verhalen en zijn Engelstalige strips in comic-vorm bij uitstek geschikt om het niet-amateurbladen lezende deel van de mensheid te bereiken. *From beyond the Fridge part I* bundelt visueel

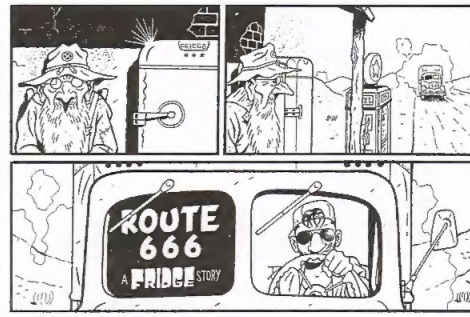

De Jong

spannende pulp van Chris Berg, Milan Hulsing, Michiel de Jong, Fred de Heij en Ira Uylenbroek, waarvan het merendeel de lezers van *Incognito* of *POSSE* bekend zal voorkomen. In de *Fridge part II*, die over een dikke twee maanden moet verschijnen, zal meer origineel werk te vinden zijn, o.a. een verhaal van Berg op scenario van Pieter van Oudheusden en eentje van De Jong en Hulsing. Cool? Oordeel zelf voor ƒ 4,95/$ 2.95, of schrijf naar V.d. Hoonaardsingel 34, 3054 NA Rotterdam, 010 - 461 31 16. Voor een frisse kennismaking kun je tevens van **1 mei tot 1 juni** terecht in de Rotterdamse **Galerie Slaphanger** (Grote Visserijstraat 31-b), die dan *Fridge*-werk exposeert. TD

Hulsing

O U D E N U M M E R S

38 DE OVERLEVENDE (KRIGSTEIN), ANGOULEME, DORP IN DE RIVIER, KORT AMERIKAANS (24 PAG.) **39** SAMBER, YSLAIRE, DORP IN DE RIVIER, K.A. (24 PAG.) **42** ERIC HEUVEL, STRIPKRITIEK, BLITZ, KAMAGURKA, K.A. (24 PAG.) **44** GIARDINO, GRENOBLE 1989, MOEBIUS, K.A. (20 PAG.) **50** BOURGEON, LITTLE NEMO, STRYPTOGRAM, AKTUELE INFORMATIE OVER STRIPTEKENAARS, FELICITATIETEKENINGEN EN -STRIPS VAN 15 TEKENAARS, K.A., TELEFOONTOESTELTEKENSTIJLTEST (40 PAG.) **51** DAVE MCKEAN (20 PAG.) **53** MUNOZ, OPLOSSINGEN STRYPTOGRAM EN TTTT (20 PAG.) **54** SERVAIS, RAGEBOL, EVA DAM, K.A. (20 PAG.) **55** TORRES, NIEUWJAARSKAARTEN, K.A. (20 PAG.) **56** PAUL TENG, HARD GEKOOKT, ANGOULÊME 91 (20 PAG.) **57** AKIRA, K.A., FRANSE VERZAMELALBUMS, LIAN ONG (20 PAG.) **58** LOISEL, SCHULTHEISS (16 PAG.) **61** ROSSI, WENSKAARTEN, TRADE PAPERBACKS (20 PAG.) **62** EEN KLEINE MOORD, RAIVES, STRIPDAGEN HAARLEM, BAUDOIN, RIVIÈRE II, ANGOULÊME '92, TORENS VAN SCHEMERWOUDE (32 PAG.) **63** HANS KRESSE, LEZERSENQUETE I, ERIC HEUVEL (24 PAG.) **64** ALOYS OOSTERWIJK, BRECCIA, VENANZI, SNAPSHOTS (16 PAG.) **66** DAVID LYTTLETON, MOEBIUS, DIRK STALLAERT, LOGOKWIZ, LEZERSENQUETE: UITGEVERIJEN, SNAPSHOTS (24 PAG.) **67** FRITZ VAN DEN HEUVEL, SNAPSHOTS (16 PAG.) **69** VROUWEN EN STRIPS, STRIPGESCHIEDENIS JAREN '30, '40 EN '50, SNAPSHOTS (20 PAG.) **71** DICK MATENA, DELGADITO, STRIPGESCHIEDENIS JAREN '80 TOT NU, SNAPSHOTS (24 PAG.) **72** TARDI, THE SANDMAN, DON LAWRENCE (16 PAG.) **73** BERT VAN DER MEIJ, DAVE MCKEAN, CEREBUS (20 PAG.) **74** MARCEL RUIJTERS, SNAPSHOTS, RICHARD CORBEN (20 PAG.) **75** STUDIO FUNNY FARM, AKTUELE INFORMATIE OVER DIVERSE STRIPMAKERS, RUDOLF KAHL, STRIP TOP 75, MAD LOVE & HET GELE TEKEN, STRYPTOGRAM, SNAPSHOTS, DE VROUW VAN DE TOVENAAR (40 PAG.) **76** INKTVIS PRUTDUKTIE, AL DAVISON, SNAPSHOTS, GUMMBAH, PETER DE WIT (24 PAG.) **77** KRIJTLIJN, BENN, FLORIS OUDSHOORN, OPLOSSING STRYPTOGRAM, SNAPSHOTS (24 PAG.) **78** MARTIN LODEWIJK, SNAPSHOTS, SIGNED BY WAR, BEREND VONK (20 PAG.) **79** FRANK, SNAPSHOTS, ULLI BÜRER, GUIDO VAN DRIEL (20 PAG.)

ALLE NOG LEVERBARE **OUDE NUMMERS** VAN ZOZOLALA KOSTEN ƒ 4,00/BF 75 PER STUK. OOK NOG LEVERBAAR IS **ZOZOLALA KLASSIEK II**, EEN HERDRUK VAN DE NUMMERS 13 T/M 24 (ƒ 37,50/BF 680). BESTELLEN IS ALLEEN MOGELIJK DOOR OVERMAKING VAN HET TOTAALBEDRAG OP POSTBANK GIRO 3253937 (NEDERLAND) OF POSTGIROREKENING 000-1648405-84 (BELGIË) TEN NAME VAN STICHTING **ZET.EL** TE TILBURG, ONDER VERMELDING VAN DE GEWENSTE ARTIKELEN EN JE EIGEN ADRES.

AGENDA

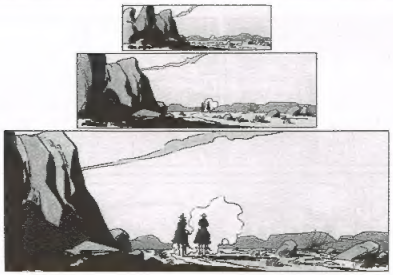

Zoom-techniek bij Deribb

Le language cinematographique en bande dessinée van Manuel Kolp bespreekt de relatie tussen film en beeldverhaal (ISSN 07700962; ƒ 45,00). Met behulp van zwart/wit-illustraties toont dit Franstalige vakboek de overeenkomsten en verschillen in beeldtaal tussen beide media. Prettig is, dat er bekende strips in besproken worden. Zo zijn Hergé, Pratt, Deribb en Alan Moore enkele stripmakers van wie werken uitgeplozen worden. Wat de films betreft roepen de Engelse namen herkenning op, zoals *Bird* van Eastwood. Wel worden soms Engels/Amerikaanse films onder Franse namen genoemd; bijvoorbeeld *Chantons sous la pluie* wat staat voor *Singing in the rain*. Er zitten nogal wat oudere films tussen, zoals de *Jazzsinger* uit 1927. De meest recente film - uit 1990 - werd gemaakt door David Lynch: *Wild at heart* (onder de Franse titel *Sailor et Lula*). Jammer genoeg worden de genoemde films niet geïllustreerd met foto's van shots. Behalve bekendheid met de strip wordt blijkbaar ook een ruime kennis verondersteld van de zevende kunst. Een lijst van genoemde strips en films is samen met een bibliografie achterin opgenomen. KvW

ADVERTENTIE

VZW COMIC ART AND WAREHOUSE

&

MEKANIK STRIP

INVITE YOU

TO MEET

MR. CHARLES BURNS

APRIL 22ND 1995

MEKANIK STRIP SINT JACOBSMARKT 73 ANTWERPEN 2342347

Wie op **Tweede Paasdag** iets anders wil doen dan met schoonmoeder en jengelende kinderen een meubelshow bekijken, kan die 17de april terecht in **Delft**. In congres- en partycentrum Delftstede aan de Phoenixstraat wordt dan de **Zevende Delftse Stripdag** gehouden. Georganiseerd zijn een tekenwedstrijd, een forum met de striptekenaars Robert van der Kroft, Marnix Rueb en de gebroeders Bijloo, een ruilbeurs, een veiling en een Nintendo-competitie voor de kids. Verder zal 's ochtends de Gouden Balloon uitgereikt worden aan Hansje Joustra van Het Raadsel. Joustra maakt zich met zijn in- en exportbedrijf en distributiecentrum al jaren lang verdienstelijk voor het beeldverhaal in Nederland.

Op **zondag 30 april** gaan om 10 uur 's ochtends de deuren open van het Boudewijnpark in **Brugge** voor een **stripruilbeurs**. Geïnteresseerde verzamelaars kunnen daar in de Oberbayerenzaal terecht om langs de 250 meter stands te slenteren, handtekeningen te vragen aan de aanwezige auteurs en een tentoonstelling te bekijken. Waarover de tentoonstelling gaat en welke tekenaars aanwezig zullen zijn, was bij het ter perse gaan van deze *ZozoLala* nog niet bekend. De toegang bedraagt BF 80. Kinderen kleiner dan 1 meter 50 betalen echter maar de helft.

'Het werd tijd: eindelijk een stripevenement in Amsterdam,' kopt het persbericht dat wij ontvingen. Op **zondag 21 mei** wordt er in en om de **Ten Katestraat in Amsterdam-West** namelijk een **stripfestival** gehouden. Organisator Stripwinkel Obelix belooft exposities over Hanco Kolk en *Asterix*, een beurs met 160 kramen, stripwedstrijden voor scholieren en publiek en de aanwezigheid van verschillende tekenaars.

In het **Belgisch Centrum voor het Beeldverhaal** zijn zoals gewoonlijk weer verscheidene tentoonstellingen te bezichtigen. Zo loopt **tot 23 april** nog een expositie over **XIII**. Te zien zijn originele omslagen van Vance, en tekeningen en illustraties die de auteur maakte voor de serie. Daarna is in het stripmuseum van **25 april tot 18 juni** de tentoonstelling **Retrospectieve Will** te zien. Will is bij het grote publiek vooral bekend om zijn aandeel in de populaire reeks *Baard en Kale* en zijn serie *Isabelle*. Verder maakte deze auteur nog twee albums in Dupuis' Vrije Vlucht-reeks. Op de tentoonstelling is echter te zien dat Will ook meer kan. Geëxposeerd worden ondermeer zijn aquarellen en olieverfschilderijen. Het stripmuseum is te vinden aan de Zandstraat in Brussel.

Wie zijn boekjes graag van ver haalt, kan van **15 tot en met 18 juni** a.s. terecht in het Zwitserse **Sierre,** waar het jaarlijkse internationale **stripfestival** ditmaal is gewijd aan de humor. Geïnteresseerden kunnen schrijven naar: Festival de Sierre, CP 707, 3960 Sierre, Zwitserland.

De **tweede helft van april en de hele maand mei** zal in **Galerie Lambiek** een expositie te bezichtigen zijn, die in het teken staat van vijftig jaar bevrijding. Naast voor de hand liggende strips als *Het beest is dood* van Calvo, zal het zwaartepunt vooral liggen op de Nederlandse strip van vlak na de oorlog. De toegang is gratis en het adres is Kerkstraat 78 te Amsterdam.

Calvo

STRIPVOORSPELLING

De te verschijnen albums zijn gerangschikt naar de door de uitgevers opgegeven verschijningsdata. In werkelijkheid verschijnen ze echter vaak later. Achter elk album staat de prijs in Hfl./BF. Het cursieve commentaar is van de ZozoLala-redaktie.

Te verschijnen in april

AFRIKA 1 (Maltaite/Desberg) P & T Production; 9,95.
AGATHA CHRISTIE 2: Mr. Brown: De geheime tegenstander (Leclercq/Rivière) 9,95.
ALADDIN: De wraak van Jafar; Disney's; 7,95/160. *Alsof iemand de strip nog wil kopen na het zien van deze kutfilm.*
ANITA BOMBA: Zolang ik me herinner (Gratien/Cromwell) Casterman; 15,95/295 hc.
ANTOINE DE SAINT-EXUPÉRY (Pratt) Casterman; 39,90/745 hc. *Over de laatste vlucht van de Franse piloot en schrijver van Le petit prince.*
BAKELANDT 3: De gevangene van Wijnendale (Leemans) Standaard; 7,95/140. *Herdruk.*
BIJ SJAAK 6: De wazige wereld; Dupuis; 8,95.
BILLIE TURF 1 (Richards) Big Balloon; 7,95/150. *Aangepaste herdruk.*
DE BRUINE PEST (Guibert) Arboris; 9,95/195.

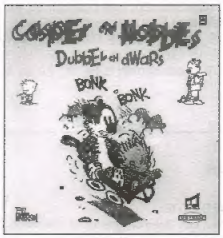

CALYPSO (Balthus/Peeters) Casterman; 24,25/450 hc. *Van de makers van Dolores.*
DAFFY DUCK 1 (Warner Brothers) Big Balloon; 7,95/150.
DONITO 4: Pirateneiland; Dupuis; 8,95.
EL GAUCHO (Manara/Pratt) Casterman; 53,50/990 hc. *Historisch-erotische strip van de makers van Indian Summer.*
EPPO-SJOSJI INDEX, 1975-1994 (Wijntjes) Sherpa; 14,95/300.
HÄGAR 1: Hägar de Verschrikkelijke; De Vrijbuiter; 9,95. *Herdruk.*
HET GEHEIM VAN DE HONDSMENSEN 1 (Hermann/Hermann) Dupuis; 23,50. *Tekenaarsdebuut van de zoon van Hermann op scenario van zijn vader.*
HOE WORDT EEN STRIP GEMAAKT? (Goddin) Casterman; 24,50/455 hc. *Over de totstandkoming van Kuifje: Vlucht 714.*
DE HOUDING VAN DE MISSIONARIS (Abuli/Daspastoras) Arboris; 9,95/195.
JEAN-PIERRE 2: Apesoep (De Kort) Big Balloon; 12,95/260.
KIEKEBOE 65: De come-back van Dede (Merho) Standaard; 6,95/130.
DE KLEINE ZEEMEERMIN: De kleine zeemeermin en de paarse kwal (Disney's) De Geïllustreerde Pers; 7,95.
DE KOENE RIDDER: De verloofde van Arthus (Craenhals) Casterman; 9,50/175.
DE KOENE RIDDER: De heilige harp (Craenhals) Casterman; 9,50/175.
KOGARATSU 6 (Michetz/Bosse) Dupuis; 17,50.
KUIFJE RUSSISCH: De geheimzinnige ster (Hergé) Casterman; 23,80/395 hc. *Deze herdruk in het Russisch geeft het mysterie uit de titel weer een heel andere lading.*
KUIFJE RUSSISCH: De krab met de gulden scharen (Hergé) Casterman; 23,80/395 hc.
LAMPIL 7; Dupuis; 8,95.
LIEVE HEMEL (Gaga) Wonderland Half-vier Productions.
LITTLE NEMO 2: De slechte koning (Marchand/Moebius) Casterman; 21,50/395 hc.
MADILA 4: Zelda en ik (De Spiegeleer) Le Lombard; 9,95.
AXEL MOONSHINE 21: De stortplaats (Godard/Ribera) Arboris; 9,95/195.
NOLIMÉ TANGÉRÉ (Béja/Nataël) Casterman; 27,50/510. *Gelikt tekenwerk van de makers van De klauwen van het lot.*
DE ONNOEMBAREN 5: Ching Soao (Yann/Conrad) Dargaud; 11,25. *Alle albums van Dargaud zijn in prijs verhoogd.*
PIN UP 2 (Berthet/Yann) Dargaud; 11,25.
DE POOLSTER 2: De nacht als een arabisch paard (Delaby/Delisse) Le Lombard; 9,95. *Welke hengst verzint nou zo'n titel?*
ROEL EN ZIJN BEESTENBOEL 9: Crisis; Dupuis; 8,95.
SARAH SPITS 9: Giraffvrouwen; Dupuis; 8,95.
SMURFENGRAPPEN 1: Smurferijen (Peyo) Le Lombard; 8,95.
SOPHIE 20: Het graf in de grot; Dupuis; 8,95.
TANDORI 3: Een boek in de jungle (Ridel/Arleston) Le Lombard; 8,95.
URBANUS 51: Vaarwel Eufrazie; 6,50.
DE VOYAGEURS 1: Athabasca (Kas/McLeod) Le Lombard; 9,95. *Heet in het Frans zeker Les reizigers?*
WINDVEREN 1 (Cothias/Juillard) Dargaud; 9,50. *De zeven levens van de sperwer heeft de auteurs geen windeieren gelegd. Dus vandaar dit vervolg.*

Te verschijnen in mei

AL'S BABY 1: De eerste weeën (Wagner/Ezquerra) Arboris; 9,95/195 sc, 19,95/395 hc.
ARIA 17: De tuin van satan; Dupuis; 17,50 hc.
DE BLAUWBLOEZEN 37: Duel in het kanaal; Dupuis; 8,95.
CABOTO (Mattotti/Zentner) Sherpa/Oog & Blik; 60/1200 hc; 150/3000 luxe.
CASTEL ARMER 3: De kruistocht van de herderjongens (Reculé) Le Lombard; 9,95.
DOMMEL 32: Mijn hond van alledag (Dupa) Le Lombard; 9,95.
DONALD DUCK 83: Donald Duck als journalist; Disney's; 7,95/160.
DONALD DUCK POCKET 26: In de ban van de reus; Disney's; 7,50/145.
EDITNALTA 1 (Convard) Dargaud; 11,25.
DE GETEKENDE 5: De zwarte jachtmeester (Dubois/Rollin) Arboris; 9,95/195.
G.RAFZERK 12: Goed te been; Dupuis; 8,95. *Deze serie staat wat ons betreft al met een been in het graf.*
GREENPEACE 2: De atoombende; K.B.U.; 12,50.
HÄGAR: Vijftiende dikke Hägar (Browne/Browne) Arboris; 15,95/295.
HIGH SCHOOL GENERATION 2: Mary Lee (Denayer) Le Lombard; 9,95.
ISABEL 12: De vijf volken; Dupuis; 8,95.
JEREMIAH 18: Ave Caesar (Hermann) Dupuis; 17,50 hc.
JOMMEKE 182: Het zingende moeras; Het Volk; 6,35.
KUIFJE IN DE KOFFER INTERNATIONAAL (Hergé) Casterman; 325/5995. *Niet wat je denkt, maar enige anderstalige Kuifjes verpakt in een koffer. De blinde adoratie voor Hergé kent geen grenzen. Postzegels zijn spannender.*
DE MARKIES 1: De vergeten gangster (Delvaux/Oleffe) 9,95.

NAB DE DINOSAURUS 5 (Widenlocher/Herlé) Dargaud; 9,50. *Start van een nieuwe humoristische reeks over de prehistorie. Of de voorafgaande deeltjes ook vertaald zullen worden, is nog onduidelijk.*
NERO 130: De duivelsklauw (Sleen) Standaard; 6,95/130.
NOORTJE 1: Kan die muziek zachter? (Steeman/Klein) De Geïllustreerde Pers; 7,95/150. *Herdruk.*
NOORTJE 2: Streng verboden te lezen! (Steeman/Klein) De Geïllustreerde Pers; 7,95/150.
PAPYRUS 18: Het oog van Re; Dupuis; 8,95.
PINOKKIO; Disney's; 7,95/160.
RED ROAD 3: Bad Lands (Derib) Le Lombard; 24,95 hc.
ROOIE OORTJES EROTISCHE VERHALEN 4; 9,95.
SHERLOCK HOLMES 5: Het gevlekte koord (Stibane/Duchâteau) 9,95.
STEVEN STERK: Het eiland van de tweedracht (Cuiliford/Garray) Le Lombard; 8,95.
SULITZER ROURKE 4: Tijger in april; Dupuis; 8,95.
SUSKE EN WISKE 244: De begeerde berg (Studio Vandersteen) Standaard; 6,50/120, 70,00 luxe.
SUSKE EN WISKE FAMILIESTRIPBOEK; Standaard; 12,50/225. *Staat in het teken van vijftig jaar Sus & Wis.*
SUSKE EN WISKE KLASSIEK BLAUWE REEKS 3: De Tartaarse heim (Vandersteen) Standaard; 54,90/995.
DE TERUGKEER VAN CROMWELL STONE (Andreas) Sherpa; 60/1200 hc; 175/3500 luxe. *Verschijnt (waarschijnlijk pas laat in de maand) in de zelfde uitvoering als de eerste Cromwell Stone in onze eigen ZeerLuxe Reeks.*
TOM POES 3: Het betoverde schaakspel & Het land van Om (Toonder) Big Balloon; 8,95/180.
DE TRIP NAAR ROSKILDE (Jinx) Wonderland Half-vier Productions.
VERHALEN UIT DE MEGASTEDEN 7: Dredd contra Raider (Ennis/Burns) Arboris; 9,95/195.

Niet aangekondigd toch verschenen

DE CARTOGRAFEN 3: De torens van Floovant (Glaude/Arleston) Arboris; 8,95.
COMANCHE 13: Het circus der wraak (Rouge/Greg) Dargaud; 9,50.
PIPO (Walthéry) Wonderland Half-vier Productions.
ROOIE OORTJES 8 (Dany) De Boemerang/De Vrijbuiter; 89,50 hc.
THORGAL 20: Het brandmerk van de ballingschap (Rosinski/Van Hamme) Le Lombard; 19,95 hc.
DE TOVERPRINS (Di Sano) Wonderland Half-vier Productions.
DE VROUW VAN MIJN DROMEN (Walthery/Van Linthout/Fritax) P & T Productions; 9,95 sc, 69,95 luxe.

KOLOFON

ZozoLala is een onafhankelijk stripinformatieblad, dat wordt uitgegeven door Stichting Zet.El te Tilburg. ZozoLala verschijnt zes keer per jaar en is gratis voor klanten van de op pagina twee vermelde stripwinkels

FINANCIËN:
Nederland: Postbank giro 3253937
België: Postgiro 000-1648405-84
T.n.v. Stichting Zet.El te Tilburg, Nederland

ABONNEMENTEN:
Een jaarabonnement (6 nrs.) kost ƒ 20,00/BF 370, een abonnement voor twee jaar (12 nrs.) kost ƒ 33,00/BF 600. Beide zijn te verkrijgen door storting van het bedrag op een van bovenstaande girorekeningnummers, onder vermelding van: Abo ZL m.i.v. nr... en je eigen adres
FOREIGN SUBSCRIPTIONS: ƒ 20,00 (1 YEAR) OR ƒ 33,00 (2 YEARS) BY INTERNATIONAL MONEY ORDER PAYABLE TO ZET.EL, POSTBUS 3145, 5003 DC, TILBURG, HOLLAND

Druk: SSN, Nijmegen
Afwerking: Van den Burg, Weurt
Oplage: 7000 ex.

REDAKTIE:
Paul van Gremberghen, Jef Nieuwenhuis en Hans van Soest
VORMGEVING EN OPMAAK:
Toon Dohmen, Sigge Stegeman en Gerard Zeegers
VASTE MEDEWERKERS:
Peter Boel, Marq van Broekhoven, Anton Damen, Pieternel de Jager, Inktvis Prutduktie, Mike Marsfelder, Bert van der Meij, Henk Schouten
MEDEWERKENDEN AAN DIT NUMMER:
Reinder Dijkhuis, Maaike Hartjes, Erik Lesire, Johan Ligger, Floris Oudshoorn, Bart Pinceel, Karin van Wylick
© 1995
Het copyright voor de vormgeving, de artikelen en voor de strips en illustraties berust bij de auteurs en/of de betreffende uitgeverijen. Niets uit de inhoud van dit blad mag worden overgenomen of vermenigvuldigd zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever

REDAKTIEADRES: POSTBUS 3145, 5003 DC, TILBURG, NL

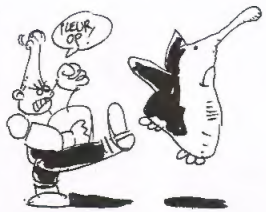

volgende keer
in plaats van de Pinguïns
de Nieuwe Heinz !!!